

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija

Ana Alerić, Božana Jažo i Sara Paska

Znanje i stavovi studenata
Sveučilišta u Zagrebu iz Republike Hrvatske o Hrvatima iz Bosne
i Hercegovine

Zagreb, 2022. godine

Ovaj rad izrađen je na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom dr. sc. Mije Belje i izv. prof. dr.sc. Miroslava Rajtera te je predan na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2021./2022.

Korištene kratice:

BiH - Bosna i Hercegovina

RH – Republika Hrvatska

Sadržaj rada

1. Uvod	1
1.1. Stavovi i stereotipi.....	3
1.2. Teorija međugrupne prijatnje	4
1.3. Socijalno iskustvo pojedinca u kontekstu formiranja stavova	5
1.4. Stavovi doseljenika i domaćeg stanovništva prema imigrantima	6
2. Opći i specifični ciljevi rada s hipotezama	7
2.1. Opći cilj rada	7
2.2. Problemi i hipoteze.....	7
3. Ispitanici i metode	8
3.1. Ispitanici	8
3.2. Mjerni instrumenti	9
3.3. Postupak	10
4. Rezultati	11
4.1. Stav studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH.....	11
4.2. Znanje studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH.....	19
4.3. Odnos stava i znanja studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH.....	23
5. Rasprava	28
5.1. Stav studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH.....	28
5.2. Znanje studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH.....	30
5.3. Odnos stava i znanja studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH.....	33
6. Zaključci	35
7. Zahvala	36
8. Popis literature	37
9. Prilozi	40
10. Sažetak	45
11. Summary	46

1. Uvod

Bosna i Hercegovina (dalje: BiH) je jedna u nizu državnih zajednica jugoistočne Europe koja se nalazi na samoj kulturalnoj međi istoka i zapada, a koja je zbog specifičnoga položaja tijekom višestoljetne povijesti bila mjesto brojnih ratnih sukoba (Miljak, 2021). Današnja BiH nastala je potpisivanjem Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH (poznatijeg pod nazivom Daytonski sporazum) kojim je završeno razdoblje rata koji je trajao od 1992. godine (Miljak, 2021). Prema Daytonskom mirovnom sporazumu, BiH je podijeljena na dva entiteta: Federaciju Bosne i Hercegovine koja se rasprostire na 51 % područja BiH, Republiku Srpsku koja zauzima 49 % područja te Distrikt Brčko kao zasebno izdvojenu teritorijalnu jedinicu (Miljak, 2021). Prema prethodnim sporazumima i Ustavom BiH određenim smjernicama, BiH je država triju konstitutivnih naroda, u konkretnom smislu Bošnjaka, Srba i Hrvata. Od spomenutih naroda, najmalobrojniji je autohtoni hrvatski narod čiji se broj konstantno smanjuje (1948. 23,9%, 1991. 17,4% i 2013. 15,4%) (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2014).

Ranije spomenuti Daytonski mirovni sporazum, osim okončanja rata i uspostave interne dualne podjele BiH, imao je u cilju uspostaviti društvenu, političku, gospodarsku i pravnu stabilnost i sigurnost te uspostavljanje vladavine prava koja se temelji na Ustavu BiH, povratak raseljenoga i prognanoga stanovništva, kao i zaštitu nacionalnih spomenika i kulturne ostavštine u BiH (Miljak, 2021). Nastankom samostalne BiH pojavilo se očekivano pitanje uređenja odnosa Republike Hrvatske (dalje: RH) i Hrvata u BiH. Bez obzira na trenutno mjesto življenja, nakon osamostaljenja RH istu se počelo smatrati matičnom zemljom svih Hrvata (Miljak, 2021). Kako kroz povijest matična država Hrvata u BiH nije bila RH (već BiH), donošenjem Zakona o odnosima RH s Hrvatima izvan RH i Strategije o odnosima RH s Hrvatima izvan RH dobili su poseban status kao „pripadnici suverenog i konstitutivnog hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini“ (Strategija o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, 2011, str.1) te se ne ubrajaju u kategoriju pripadnika hrvatske manjine u europskim ili pak u prekomorskim državama (Strategija o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, 2011). Hrvati u BiH su, dakle, osobe hrvatske nacionalnosti koje su rođene u Bosni i Hercegovini i imaju BiH državljanstvo. Uz navedeno, brigu o Hrvatima izvan domovine Hrvatski sabor uvrstio je i u Ustav RH (Obućina, 2010). U članku 10, stavak 2 Ustava RH stoji da se "dijelovima hrvatskog naroda u drugim državama jamči osobita skrb i zaštita Republike Hrvatske" (Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 10., st. 2.). Jednako tako, važan dokument u kojemu se govori o odnosu RH i Hrvata u BiH je Deklaracija

Hrvatskoga sabora o položaju hrvatskoga naroda u BiH koja je izglasana, odnosno prihvaćena od strane članova sabornika tijekom 2018. godine. U Deklaraciji je navedeno kako Hrvatski sabor očekuje od nadležnih tijela Republike Hrvatske:

da u ime Republike Hrvatske, kao potpisnice Washingtonskog i Daytonskog sporazuma te kao članice Vijeća za provedbu mira u BiH, nastavi izvještavati Vijeće sigurnosti UN i članice Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira u BiH o svim postupcklemima i odlukama na štetu hrvatskog naroda, ali i na štetu stabilnosti i funkcionalnosti BiH te se zauzme za puno poštivanje Daytonskog mirovnog sporazuma. (Deklaracija Hrvatskog sabora o položaju hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, NN 118/2018, str. 6).

Prema popisu stanovništva RH iz 2011., doseljenici iz BiH čine čak 70 % stanovnika Hrvatske rođenih u inozemstvu (Državni zavod za statistiku, prema Podgorelec, i sur., 2020). Klempić Bogadi i Lajić (2014) ističu kako je ova brojka posljedica radnih migracija, posebice u velika gradska središta, tijekom socijalističkog razdoblja i useljavanja potaknutog ratom u BiH tijekom prve polovice 1990-ih. Klempić Bogadi i suradnici (2018) navode kako, promatrajući područja koja su doseljenici iz BiH naseljavali u Hrvatskoj, najveći broj njih živi u Gradu Zagrebu nakon kojeg slijede Splitsko-dalmatinska županija, Zagrebačka županija, Brodsko-posavska županija i Osječko-baranjska županija. Navedene županije smatraju se „ulaznim“ županijama jer se većinom radi o najbližim pograničnim područjima BiH iz kojih je iseljavanje u RH bilo najsnažnije (Klempić Bogadi i Lajić, 2014).

Kako je već spomenuto rat u BiH, koji je trajao od 1992. do 1995., odnosno do potpisivanja Daytonskoga mirovnoga sporazuma, bio je jedan od ključnih razloga migracija u RH. Prvenstveno zbog toga što su nakon rata mnogim Hrvatima u BiH razrušeni domovi te se nisu imali gdje vratiti. Osim toga, Hrvati iz BiH imali su primjetnu ulogu u procesu stjecanja samostalnosti i nezavisnosti RH. Početkom Domovinskoga rata, veći broj Hrvata iz BiH dragovoljno se prijavio u postrojbe Ministarstva unutarnjih poslova i Zbora narodne garde (Lučić, 2010). Također Hrvatsko vijeće obrane (kao vojna organizacija Hrvata u BiH) surađivalo je s Hrvatskom vojskom te su zajedničkim snagama uspješno izvedene neke od najvećih operacija Domovinskoga rata, koje su praktično i omogućile kraj rata u BiH (Lučić, 2010). Uzevši u obzir sve navedene podatke, nije iznenađujuće kako je upravo RH česta odrednica u migracijama Hrvata iz BiH.

Politička aktivnost mladih predmet je brojnih istraživanja (Kitanova, 2020; Levy i Akiva, 2019; Saud i sur., 2020; Weiss, 2020), a za nju je neophodna politička pismenost koja

pak uključuje posjedovanje informacija i političkog znanja (općeg i svakodnevnog) te razlikovanje ključnih pojmova i njihovo pravilno korištenje. Aktualnost pitanja odnosa RH s Hrvatima izvan RH, kao i položaja Hrvata u BiH, pokazuje i podatak kako su ove stavke navedene na dnevnom redu 11. sjednice Hrvatskog sabora (Hrvatski sabor, n.d.). S obzirom na poseban status Hrvata u BiH, ali i ranije spomenutu tendenciju migracija iz BiH u RH ovaj rad za cilj ima provjeriti stavove i znanja studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH. Opadajući interes mladih za aktualne političke teme, pogotovo one koje uključuju državne institucije i tijela vlasti, trend je ne samo u Hrvatskoj već i u svijetu (Ilišin, 2015). Ipak, istraživanja pokazuju kako mladi navode primarne društvene skupine, prijatelje i obitelj, kao one koji mogu potaknuti interes za politička pitanja (Ilišin, 2015). Kako je Grad Zagreb jedna od glavnih odrednica migracija, a studentska populacija ona koja ima najveći potencijal doći u doticaj s pojedincima (Hrvatima) rođenima izvan RH, za sudjelovanje u ovom istraživanju odabrani su upravo studenti Sveučilišta u Zagrebu iz Republike Hrvatske. Zapostavljenost ove tematike, kako u hrvatskoj javnosti tako djelomično i u akademskoj zajednici vidljiva je u nedostatku literature, istraživanja i radova, kao i u nemogućnosti usporedbe različitih slučajeva zbog nedostatka podataka.

1.1. Stavovi i stereotipi

Kako je cilj ovog istraživanja ispitati stavove, iste je bitno definirati. Socijalna psihologija definira stav kao relativno trajno, pozitivno ili negativno vrednovanje ideja, objekata ili ljudi (Aronson i sur., 2005). Aronson i suradnici (2005) navode i 3 komponente stava – emocionalnu, spoznajnu i kognitivnu. Odnosno, opće vrednovanje objekta stava zasniva se na emocijama i osjećajima koje pobuđuje objekt stava, vjerovanjima o specifičnim obilježjima objekta stava te namjeri ponašanja u vezi objekta stava. Stavovi se pak razlikuju i po svojoj funkciji, pri čemu spoznajno zasnovani stavovi imaju informacijsku ili utilitarnu funkciju, dok emocionalno zasnovani stavovi služe u funkciji izražavanja vrijednosti (Aronson i sur., 2005). Istraživanja pokazuju kako stavovi mogu proizlaziti iz socijalnih iskustava pojedinca, ali i njegova genetskog ustrojstva (Aronson i sur., 2005). Iako, bihevioralno genetička istraživanja pretpostavljaju utjecaj trećeg, genetskog, faktora na razvoj stavova (Hatemi i Verhulst, 2015; Verhulst i sur., 2010), u daljem radu naglasak će biti stavljen na socijalna iskustva pojedinca u kontekstu formiranja stavova.

Socijalna spoznaja temelji se na socijalnoj kategorizaciji tj. grupiranju podražaja prema njihovoj sličnosti, odnosno suprotstavljanju podražaja temeljem njihove različitosti (Aronson i

sur., 2005). Kao rezultat navedenog fenomena događa se zanemarivanje razlika među članovima jedne grupe i prenaplašavanje razlika među članovima različitih grupa. Stereotipi, kao spoznajna sastavnica stava, pak predstavljaju generalizacije o grupi ljudi kojom se svim članovima grupe pripisuju istovjetna obilježja, neovisno o stvarnim varijacijama među članovima, a koje su otporne na promjene uslijed novih informacija (Aronson i sur., 2005). Ukoliko vlastitu grupu smatramo superiornijom, identificiranjem s navedenom grupom pojedinci nastoje povećati svoje samopoštovanje. Navedeni procesi objašnjeni su teorijom socijalnog identiteta koja nalaže kako su težnja razlici među grupama, pristranost prema pripadnicima vlastite skupine te derogacija članova vanjske skupine motivirane održavanjem pozitivnog socijalnog identiteta (Tajfel i Turner, 2004). Ipak, prema teoriji socijalnog učenja, možemo govoriti i o društvenom utjecaju na razvoj stereotipa, pri čemu se oni usvajaju procesom učenja u obitelji, od vršnjaka, u školi te putem medija (Degner i Dalege, 2013). Uz pojam stereotipa često se govori i o predrasudama, pri čemu je važno naglasiti kako se ovaj izraz odnosi na opću strukturu stava i njegovu emocionalnu sastavnicu te u teoriji mogu biti pozitivne i negativne, no u pravilu se taj izraz koristi za negativne stavove o drugima (Aronson i sur., 2005).

Negativni stereotipi o nekoj skupini kao posljedicu mogu imati prijetnju stereotipom. Prijetnja stereotipom predstavlja pojavu u kojoj poznavanje negativnih stereotipa o nekoj grupi utječe na izvedbu pojedinca koji toj grupi pripada (Lamont i sur., 2015). Lamont i suradnici (2015) navode kako loša izvedba dovodi do potvrđivanja stereotipa kod samog pojedinca, pripadnika stereotipizirane skupine.

1.2. Teorija međugrupne prijetnje

Doživljaj međugrupne prijetnje jedan je od vodećih problema u međugrupnim odnosima. Doživljaj prijetnje može izvirati iz sukoba oko ograničenih resursa, no navedeni dojam ne mora biti odraz objektivne realnosti, niti proizlaziti iz stvarnog sukoba (Aronson i sur., 2005). Sukladno istraživanjima, na razvoj predrasuda utječu 4 vrste doživljaja prijetnje – simbolička prijetnja, realistična prijetnja, međugrupna tjeskoba i negativni stereotipi. Realistična prijetnja pretpostavlja percepciju natjecanja, suprotstavljenih ciljeva te prijetnje fizičkom i ekonomskom blagostanju vlastite grupe (Riek i sur., 2006). Ipak, istraživanje koje su proveli Hainmueller i Hiscox (2007) pokazuje ulogu obrazovanja u percepciji prijetnje ekonomskom blagostanju, pri čemu objašnjavaju ulogu znanja u smanjenju negativnih stavova prema (i)migraciji. Obrazovaniji pojedinci, koji posjeduju više znanja o kulturi iz koje osoba

dolazi imaju pozitivnije stavove o imigraciji te vjeruju kako upravo imigracije pridonose ekonomskom napretku države (Hainmueller i Hiscox, 2007). S druge strane simbolička prijetnja nastanak predrasuda objašnjava prijetnjom grupnom identitetu na način da članovi jedne grupe vanjsku grupu vide kao prijetnju svojim vrijednostima, normama i vjerovanjima (Riek i sur., 2006). Međugrupna tjeskoba i negativni stereotipi reflektiraju zabrinutost oko negativnih ishoda međugrupnih odnosa te na taj način predstavljaju poseban oblik prijetnje. Međugrupna tjeskoba uključuje osjećaj nelagode u prisutnosti članova vanjske grupe zbog nesigurnosti vezanoj za način ophođenja prema članovima vanjske skupine zbog čega se interakcija s članovima vanjske grupe doživljava kao prijeteća (Riek i sur., 2006). Negativni stereotipi generiraju osjećaj prijetnje stvarajući negativna očekivanja o ponašanju članova vanjske grupe. Uz to, negativna očekivanja djeluju na procesiranje socijalnih informacija, odnosno pojedinci koji imaju negativna očekivanja brže će obrađivati informacije koje potvrđuju njihova očekivanja i stavove (Riek i sur., 2006).

Ako predrasude promatramo kao međugrupne emocije usmjerene na članove vanjske skupine koje ovise o socijalnom identitetu pojedinca kao člana vlastite grupe (Smith, 2014), onda možemo reći da one nastaju na 2 načina, od kojih prvi uključuje procjenu posljedica koje druga skupina ima za vlastitu skupinu, dok drugi uključuje identifikaciju s grupom zbog koje dolazi do usklađivanja vlastitih afektivnih doživljaja s onima skupine kojoj pojedinac pripada (Mackie i sur., 2009). Uz navedene, određena obilježja situacije, ali i samog pojedinca mogu pridonijeti doživljaju prijetnje. Tako će doživljaj prijetnje biti više izražen u slučaju kada se pojedinac više identificira s vlastitom skupinom, ali i u slučaju većih razlika u grupnom statusu. Uz to, doživljaj prijetnje bit će veći kod pojedinaca koji su imali negativan kontakt s pripadnicima vanjske skupine te ako su i ranije postojali sukobi među tim skupinama (Stephan i Stephan, 2000). Teoriju prijetnje dodatno su razradili Stephan i Renfro (2002) te dodali kako doživljaj prijetnje ovisi o veličini grupe, na način da je isti manji što je vlastita grupa veća, te o kulturi grupe, gdje kolektivistička kultura ima veći doživljaj međugrupne prijetnje. Nastavno, veći doživljaj prijetnje javlja se kada članovi različitih grupa imaju manje međusobnog kontakta te kada je osobno samopoštovanje pojedinca niže, dok je kolektivno samopoštovanje visoko.

1.3. Socijalno iskustvo pojedinca u kontekstu formiranja stavova

Ranija istraživanja naglašavaju nekoliko načina za smanjenje intolerancija među grupama. U tu svrhu mogu se naglašavati nadređeni, zajednički, ciljevi koje grupe žele postići te poticati kontakti među članovima različitih skupina (Kubin i sur., 2021). Ipak, autori navode

kako je učinkovita implementacija navedenih strategija uvelike ovisna o uzastopnim pozitivnim interakcijama među članovima suprotstavljenih grupa dok jednokratne interakcije dovode do veće međugrupne intolerancije. Heider (1958, prema Aronson i sur. 2005) navodi kako su ljudi skloni uzroke nečijeg ponašanja tumačiti na način da ih pripisuju osobinama pojedinca, dok pak vlastito negativno ponašanje pripisujemo obilježjima situacije. Na isti način, članove vanjske grupe koji drže do drugačijih vrijednosti i imaju drugačije političke stavove od pripadnika vlastite skupine doživljavamo kao iracionalne (Haslam, 2006), zbog čega Kubin i suradnici (2021) predlažu kako je za veću političku toleranciju potrebno povećati percepciju racionalnosti osoba koje imaju suprotstavljene političke stavove.

Iako ljudi vole vjerovati kako percipiranu racionalnost sugovornika povećava potkrepljivanje stava činjenicama, u novije vrijeme, uslijed decentralizacije vijesti i informacija (Iyengar i Hahn, 2009), postoji sve veća sklonost odbacivanja činjenica kao „lažnih vijesti“ te nepovjerenja svim informacijama koje se protive našem političkom uvjerenju (Van Bavel i Pereira, 2018). S druge strane, osobno iskustvo, posebice ono koje se odnosi na nanošenje odnosno izbjegavanje štete, ima persuazivan utjecaj (Cin i sur., 2004). Istraživanje koje su proveli Kubin i suradnici (2021) pokazuje kako stavovi zasnovani na osobnom iskustvu povećavaju percipiranu racionalnost sugovornika više nego stavovi zasnovani na činjenicama. Uz to, osobna iskustva rezultiraju većim poštovanjem sugovornika, pri čemu je ovaj odnos određen percipiranom racionalnošću sugovornika.

1.4. Stavovi doseljenika i domaćeg stanovništva prema imigrantima

Pitanja društvenog pripadanja, identitetska pitanja i pitanja građanskog statusa vezana s procesima društvenog uključivanja i isključivanja nužno su vezana uz donošenje integracijskih politika (Čačić-Kumpes i sur., 2012). Spremnost imigranata da na individualnom i na grupnom planu sudjeluju u integraciji, kao i otvorenost domaćeg stanovništva, njihovi stavovi i predrasude prema imigraciji i imigrantima ključne su odrednice uspješne integracije (Portes i Rumbart, 2006, prema Čačić-Kumpes i sur., 2012). Just i Anderson (2015) navode kako pozitivniju percepciju doseljenika imaju upravo ostali doseljenici, neovisno o vlastitom podrijetlu, zbog zajedničkog (dijeljenog) iskustva. Neovisno o području iz kojeg dolaze, svi doseljenici prolaze kroz proces prilagodbe na novu okolinu, a osobe koje imaju dijeljeno iskustvo sklonije su pozitivnije procjenjivati odluke ostalih doseljenika (Just i Anderson, 2015). S obzirom na to da istraživanja pokazuju kako postoji određena spolna razlika vezana za politički interes, a koja primarno proizlazi iz načina viđenja i razumijevanja politike i političkog

interesa (Ferrin i sur., 2019) moguće je da se razlike u stavovima prema ovakvim pitanjima očituju i u spolu. Istraživanja pokazuju kako muškarci iskazuju veći interes za politiku i političke teme od žena (Ferrin i sur., 2019). Istraživanja također pokazuju kako razlike u političkim stavovima, pa tako i stavovima o migrantima, mogu biti objašnjene razlikama u empatiji (Adida i sur., 2018; Haynes i sur., 2016; Sirin i sur., 2017), gdje pak postoji spolna razlika odnosno različiti oblici empatije i empatičnog ponašanja više su izraženi kod žena (Christov-Moore i sur., 2014).

2. Opći i specifični ciljevi rada s hipotezama

2.1. Opći cilj rada

Opisati stavove i znanja studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH.

2.2. Problemi i hipoteze

P1: Utvrditi postoje li razlike u stavu studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH s obzirom na njihovu regionalnu pripadnost te podrijetlo?

H1: Očekuje se će kako neće biti statistički značajne razlike u stavu studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH s obzirom na njihovu regionalnu pripadnost, no očekuje se pozitivniji stav studenata s podrijetlom iz BiH u odnosu na studente bez podrijetla.

P2: Utvrditi postoje li razlike u znanju studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH s obzirom na njihovu regionalnu pripadnost te podrijetlo?

H2: Očekuje se će kako neće biti statistički značajne razlike u znanju studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH s obzirom na njihovu regionalnu pripadnost, no očekuje se veći stupanj znanja studenata s podrijetlom u odnosu na one bez podrijetla iz BiH.

P3: Utvrditi doprinosi li podrijetlo stavu studenata iz RH o Hrvatima iz BiH, povrh sociodemografskih obilježja i znanja o Hrvatima iz BiH.

H3: Očekuje se statistički značajan doprinos podrijetla objašnjenju stava studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH, povrh sociodemografskih obilježja i znanja o Hrvatima iz BiH.

P4: Utvrditi uspješnost predviđanja znanja o Hrvatima iz BiH na temelju dobi i spola studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH.

H4: Očekuje se kako će dob i spol statistički značajno predviđati znanje studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH, tako da će stariji studenti te oni muškog spola imati viši stupanj znanja o Hrvatima iz BiH.

3. Ispitanici i metode

3.1. Ispitanici

Ciljana populacija istraživanja bili su studenti Sveučilišta u Zagrebu, koji su rođeni u Republici Hrvatskoj. Korišten je prigodan uzorak sastavljen od 320 sudionika. Inicijalno je sakupljeno 342 sudionika; 9 upitnika bilo je nevaljano ispunjeno, dok je 13 sudionika s prebivalištem i državljanstvom Bosne i Hercegovine, a isti nisu uključeni u analizu zbog cilja istraživanja. U uzorku je 109 (34.1%) sudionika muškog, a 211 (65.9%) ženskog spola. Njihov raspon dobi kreće se od 18 do 29 godina, s prosječnom dobi od $M = 20.71$ uz standardnu devijaciju od $SD = 1.785$.

U istraživanju su sudjelovali studenti s 8 fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; sudionici su studenti Građevinskog fakulteta (18.8%), Fakulteta strojarstva i brodogradnje (16.3%), Fakulteta hrvatskih studija (14.4%), Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta (14.1%), Učiteljskog fakulteta (13.1%), Tekstilno-tehnološkog fakulteta (12.2%), Fakulteta prometnih znanosti (6.9%) te Pravnog fakulteta (4.4%). Na prvoj je godini studija 42.8% sudionika, na drugoj 16.9%, na trećoj 30.3%, na četvrtoj 7.2%, dok je na petoj godini studija 2.8% sudionika.

Studenti dolaze iz svih 20 županija i Grada Zagreba, no zbog jednostavnosti analize podijeljeni su u četiri regije prema Nacionalnoj klasifikaciji statističkih regija (NN 125/2019, čl. 3, st. 1). Regionalna pripadnost sastavljena je grupiranjem županija prebivališta studenata iz RH, pri čemu se dobivaju četiri regije: Grad Zagreb, Sjeverna Hrvatska (Sjeverna regija), Panonska Hrvatska (Panonska regija) te Jadranska Hrvatska (Jadranska regija). Zbog jednostavnosti, u radu su se koristili nazivi iz zagrada. Sukladno navedenome, u istraživanju je sudjelovalo 31.9% studenata koji dolaze iz Grada Zagreba, 20.3% studenata iz Panonske regije, 26.6% sudionika je iz Sjeverne regije, dok je 21.3% studenata iz Jadranske regije.

Ključna stavka uzorka je podrijetlo iz BiH definirano kao osobe hrvatske nacionalnosti koje su rođene u Bosni i Hercegovini i imaju BiH državljanstvo. Podrijetlo iz BiH iz inicijalno tri stupnja (bez podrijetla, podrijetlo prve generacije (otac/majka) te podrijetlo druge generacije (baka/djed)) grupirano je u dva stupnja. Potonja dva stupnja grupirana su u jedan- Podrijetlo iz BiH, stoga varijabla obuhvaća postojanje ili nepostojanje podrijetla iz BiH. Sudionici bez

podrijetla iz BiH čine 64.1% uzorka, dok je onih s podrijetlom 35.9%, od toga je 23.4% sudionika s podrijetlom prve generacije (otac/majka), a druge (baka/djed) 12.5%.

3.2. Mjerni instrumenti

Osnovne varijable promatrane u ovom istraživanju su stav o Hrvatima iz BiH te znanje o Hrvatima iz BiH. Odnos navedenih varijabli promatran je i u kontekstu varijabla podrijetla iz BiH i regionalne pripadnosti. Stav o Hrvatima iz BiH operacionalno je definiran kao rezultat na Upitniku stava o Hrvatima iz BiH, dok je znanje o Hrvatima iz BiH operacionalno definirano kao rezultat na Testu znanja o Hrvatima iz BiH, pri čemu su i upitnik i test konstruirale autorice za potrebe ovog istraživanja. Uz upitnik stavova i test znanja, sudionicima je dano da ispune upitnik sociodemografskih podataka koji obuhvaća dob, spol, fakultet, županiju prebivališta te postojanje podrijetla iz BiH. Sva tri upitnika nalaze se u prilogu na kraju ovog rada.

Upitnik stava o Hrvatima iz BiH inicijalno se sastojao od 14 čestica koje ispituju emocionalnu, kognitivnu i ponašajnu komponentu stava prema Hrvatima iz BiH, no zbog niskih Item-Total korelacija koje narušavaju pouzdanost upitnika, izbačene su tri čestice (2., 9. i 10. čestica). U analizu je ukupno uključeno 11 čestica, pri čemu su 4 čestice pozitivnog smjera, a 7 negativnog. Tvrdnje negativnog smjera (3., 4., 5., 6., 7., 11. i 12. čestica) rekodirane su tako da više vrijednosti ukazuju na pozitivniji stav. Odgovori u upitniku izraženi su na Likertovoj skali. Na čestice se odgovara zaokruživanjem broja na Likertovoj skali od 1 do 5, pri čemu 1 znači „u potpunosti se ne slažem s tvrdnjom“, a 5 „u potpunosti se slažem s tvrdnjom“. Sudionik zaokružuje broj koji najbolje opisuje njegovo slaganje s predstavljenom tvrdnjom. Ukupan rezultat dobiva se izračunom aritmetičke sredine rekodiranih i nerekodiranih čestica koje pripadaju navedenom upitniku, pri čemu viši rezultat upućuje i na pozitivniji stav. Cronbachov alpha koeficijent pouzdanosti upitnika iznosi .804, što upućuje na visoku pouzdanost.

Test znanja o Hrvatima iz BiH sastojao se od 14 pitanja koja predstavljaju opću informiranost o Hrvatima iz BiH. Pitanja obuhvaćaju osnovne teme iz povijesti BiH, aktualnih političkih zbivanja u BiH te odnosa BiH s RH. 9 čestica obuhvaća pitanja na zaokruživanje s ponuđena 4 odgovora, dok je 5 pitanja dihotomnog tipa točno/netočno. Točan odgovor označava se s 1, a netočan s 0. Ukupni rezultat formiran je zbrojem točnih odgovora na upitniku. Test znanja ima zadovoljavajuću težinsku primjerenost ispitanicima (prosječni indeks lakoće testa $P = 0.45$). Dodatne korištene varijable bile su regionalna pripadnost te podrijetlo iz BiH.

3.3. Postupak

Prikupljanje podataka organizirano je grupnim ispunjavanjem upitnika u sklopu nastave na fakultetima. Za provođenje istraživanja tražena je dozvola predmetnog nastavnika, odnosno prodekana za nastavu i studente. Nakon dolaska na određeni fakultet, odnosno u dvoranu slučajno izabrane studijske godine, predstavljanja istraživača i svrhe dolaska, sudionicima je čitana uputa. U uputi je rečeno da se istraživanje bavi stavovima i znanjem studenata iz RH o Hrvatima iz BiH te da je sudjelovanje u ovom istraživanju u potpunosti dobrovoljno i anonimno i u bilo kojem trenutku imaju pravo i mogućnost bez ikakvih posljedica odustati od daljnjeg sudjelovanja. Također pristup prikupljenim podacima imat će samo istraživači, podaci će biti obrađeni isključivo na grupnoj razini, a dobiveni rezultati koristit će se isključivo u znanstvene svrhe. Očekivano trajanje istraživanja je 10 minuta. Nakon čitanja prvog dijela upute, uslijedilo je dijeljenje upitnika. Sudionici su, potom, trebali popuniti prvu stranicu, odgovarajući na pitanja kojeg su spola, dobi, koji fakultet pohađaju, koja su studijska godine, koja im je županija prebivališta te imaju li podrijetlo iz BiH. Nadalje, sudionici su zamoljeni da okrenu upitnik na drugu stranicu. Rečeno im je da se pred njima nalazi 14 tvrdnji na koje odgovaraju zaokruživanjem jednog broja na skali stava od 1 do 5, pri čemu jedan označava potpuno neslaganje s tvrdnjom, a pet potpuno slaganje s tvrdnjom. Traženo je od njih da pažljivo pročitaju svaku od navedenih tvrdnji te da na pitanja odgovaraju iskreno. Dobili su znak za početak i završetak rješavanja. Nakon toga uslijedio je test znanja, odnosno opće informiranosti o Hrvatima iz BiH (također 14 tvrdnji). Sva pitanja su na zaokruživanje te je samo jedan točan odgovor. Kao i u prethodnom upitniku, dobili su znak za početak i završetak rješavanja. Na kraju im je rečeno da je ispitivanje završilo te ukoliko imaju pitanja ili ih zanimaju rezultati istraživanja da se jave na navedeni mail.

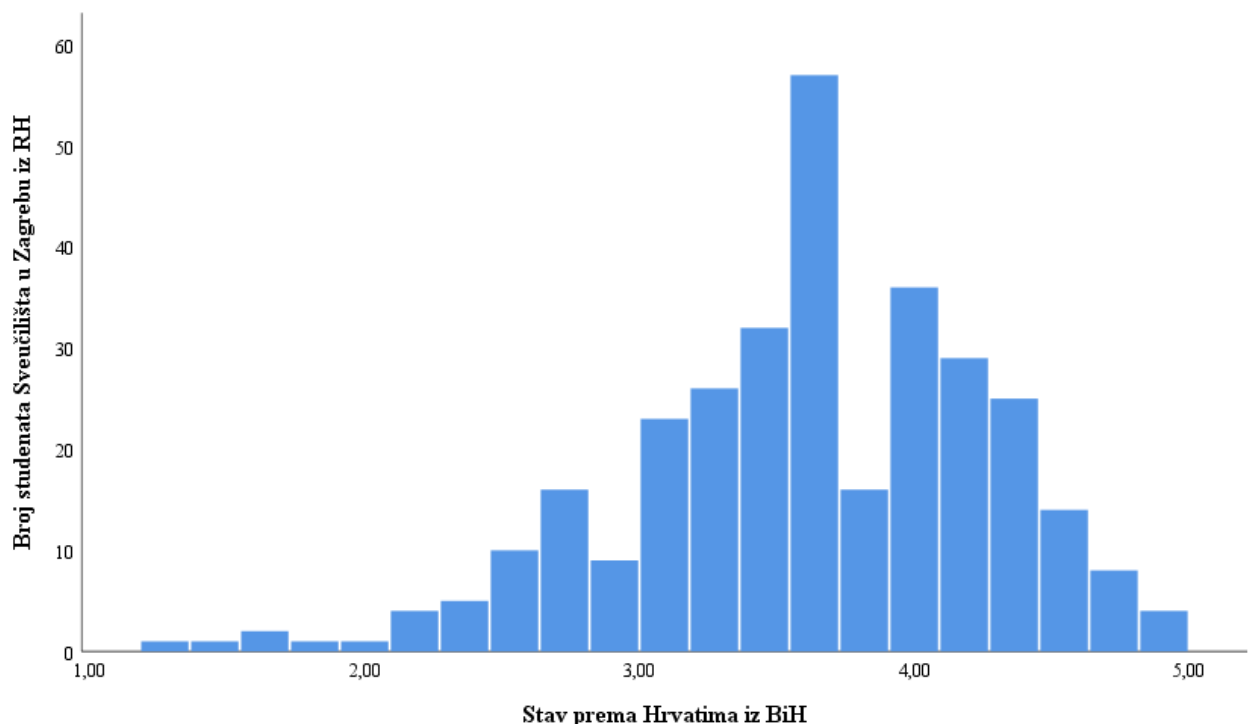
Budući da se radi o korelacijskom istraživanju, sudionici nisu bili podijeljeni u grupe, već su svi istovremeno ispunjavali upitnike. Primijenjena forma ispitivanja, bila je, dakle, forma papir- olovka zbog određene mogućnosti kontrole. Naime, budući da se željelo provjeriti znanje i opća informiranost studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH, navedenom formom su se otklonile mogućnosti prepisivanja i provjeravanja odgovora na internetu.

4. Rezultati

Računalni statistički program korišten u obradi podataka jest IBM SPSS softver, verzija 25.0.1.

4.1. Stav studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH

U prvom koraku analize provjereni su deskriptivni pokazatelji skale stava prema Hrvatima iz BiH te pripadajućih čestica. Na *Slici 1a*. prikazana je distribucija ispitanika prema ukupnom rezultatu na skali stava prema Hrvatima iz BiH.

Slika 1a. Grafički prikaz ukupnog rezultata na skali stava prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH

Dobiveni rezultati pokazuju negativno asimetričnu raspodjelu rezultata, s više izraženim vrijednostima na desnom kraju krivulje. Opis grafa, zajedno s deskriptivnim podacima ukupnog rezultata u *Tablici 1a*, pokazuju kako je minimalni ostvaren rezultat na skali 1.27, a maksimalni 4.91, pri čemu je $M = 3.59$, a $SD = .65$. Provedeni testovi normaliteta pokazuju značajno odstupanje od normalne distribucije; Kolmogorov-Smirnov test (s Lilliefors korekcijom) iznosi $KS_z = .73$ te uz $df = 320$ ima razinu značajnosti $p < .01$, kao i Shapiro-Wilk uz $SW_z = .975$ i $df = 320$. Izračunom Z vrijednosti za provjeru značajnosti asimetričnosti distribucije uz $SD = .136$ dobiva se $Z = -4.587$ ($p < .01$) što upućuje na negativno asimetričnu distribuciju stava, odnosno

većina rezultata nalazi se u gornjem dijelu vrijednosti skale stava o Hrvatima iz BiH kod studenta Sveučilišta u Zagrebu iz RH.

U nastavku slijedi opis deskriptivnih pokazatelja i indeksi oblika distribucije za čestice Skale stava prema Hrvatima iz BiH u *Tablici 1a*. Zbog jednostavnije obrade podataka, u analizi pojedinih čestica upitnika korištene su sve izvorne varijable (bez rekodiranja), dok je ukupni rezultat stava sastavljen od nerekodiranih te rekodiranih varijabli. Čestice u upitniku stava prema Hrvatima iz BiH mjerene su na skali Likertovog tipa od 1 („u potpunosti se ne slažem“) do 5 („u potpunosti se slažem“), pri čemu je iz *Tablice 1*. vidljivo kako svaka od 11 čestica upitnika stava postiže minimalni rezultat od 1 te maksimalni rezultat od 5. Najviše slaganje pokazuje posljednja tvrdnja „Rado surađujem/bih surađivao s Hrvatima iz BiH“ ($M = 4.24$, $SD = 0.98$), a najmanje peta tvrdnja „Smatram da sportaši hrvatske narodnosti iz BiH ne bi trebali nastupati za Republiku Hrvatsku“ ($M = 2.14$, $SD = 1.25$). Najvišu item-total korelaciju ima čestica „Smatram da Republika Hrvatska previše pomaže Hrvatima u BiH“, koja visoko i negativno korelira s ukupnim rezultatom tako da manje slaganje s tvrdnjom ukazuje na pozitivniji stav prema Hrvatima iz BiH. Kako bi se provjerio oblik raspodjele odgovora na česticama, odnosno odstupanje od simetrične distribucije, računaju se Z vrijednosti značajnosti asimetričnosti raspodjele dijeljenjem koeficijenta asimetrije (*skew*) s pripadnom standardnom pogreškom. Dobivene Z vrijednosti pokazuju kako vrijednosti čestica „Smatram da se Republika Hrvatska ne bi trebala uplitati u politička zbivanja u BiH“ ($z_6 = -0.290$) i „Smatram da su Hrvati iz BiH doprinijeli stvaranju samostalne i neovisne Republike Hrvatske“ ($z_7 = 1.089$) ne odstupaju značajno od simetrične raspodjele, budući da Z vrijednosti ne prelaze granicu od 1.96 ($p > .05$). Sve ostale čestice upitnika stava prema Hrvatima iz BiH imaju značajnu negativnu distribuciju odgovora ($-8.18 < z < -2.32$, $p < .05$). Unatoč odstupanju raspodjela odgovora od simetrične distribucije, Kline (2016) navodi kako je preduvjet provođenja parametrijskih analiza indeks zakrivljenosti (*skew*) manji od 3, a indeks spljoštenosti (*kurt*) manji od 7, uvjet kojem sve korištene čestice odgovaraju. U nastavku je prikazana *Tablica 1a* s navedenim podacima.

Tablica 1a. *Prikaz deskriptivnih podataka pojedinih čestica i ukupni rezultat studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH na skali stava prema Hrvatima iz BiH (N = 320)*

Varijabla	Min	Max	M	SD	skew	Kurt	Item-total r
1. Smatram da Republika Hrvatska treba pomagati Hrvatima iz BiH	1.00	5.00	3.97	1.07	-.89	.14	.62*

2. Smatram da Hrvati iz BiH imaju prednosti pri zapošljavanju u Republici Hrvatskoj u odnosu na Hrvate iz Republike Hrvatske	1.00	5.00	2.26	1.13	-.50	-.51	-.43*
3. Smatram da bi sportaši hrvatske narodnosti iz BiH trebali nastupati isključivo za BiH	1.00	5.00	2.43	1.32	-.51	-.82	-.66*
4. Smatram da Republika Hrvatska previše pomaže Hrvatima u BiH	1.00	5.00	2.32	1.05	-.40	-.34	-.70*
5. Smatram da sportaši hrvatske narodnosti iz BiH ne bi trebali nastupati za Republiku Hrvatsku	1.00	5.00	2.14	1.25	-.83	-.32	-.68*
6. Smatram da se Republika Hrvatska ne bi trebala uplitati u politička zbivanja u BiH	1.00	5.00	3.19	1.21	.07	-.86	-.40*
7. Smatram da su Hrvati iz BiH doprinijeli stvaranju samostalne i neovisne Republike Hrvatske	1.00	5.00	3.56	1.00	-.21	-.32	.56*
8. Smatram da Hrvati iz BiH dobivaju previše medijskoga prostora u Republici Hrvatskoj	1.00	5.00	2.57	1.04	-.32	-.12	-.67*
9. Smatram da Hrvati iz BiH više koriste poznanstva prilikom zapošljavanja	1.00	5.00	2.57	1.14	.39	-.50	-.43*
10. Volim upoznavati Hrvate iz BiH	1.00	5.00	4.07	1.01	-.79	-.38	.67*
11. Rado surađujem / bih surađivao s Hrvatima iz BiH	1.00	5.00	4.24	0.98	-1.12	.62	.64*
Ukupni rezultat stava prema Hrvatima iz Bosne i Hercegovine	1.27	4.91	3.59	0.65	-.62	.52	1

Skew = indeks zakrivljenosti distribucije

Kurt = indeks spljoštenosti

**p* < .001

Detaljnija analiza čestica upitnika stava o Hrvatima iz BiH prikazana je u *Tablici 2a*. Zbog lakšeg razumijevanja i opažanja većinskih odgovora, čestice su rekodirane tako da su stupnjevi “u potpunosti se ne slažem” i “ne slažem se” grupirani u kategoriju “neslaganje”. Stupanj “niti se slažem niti se ne slažem” ostaje isti, pod nazivom “neutralni stav”, dok stupnjevi “slažem se” i “u potpunosti se slažem” čine kategoriju “slaganje”. Najviše slaganje sudionici iskazuju s posljednjom tvrdnjom „Rado surađujem / bih surađivao s Hrvatima iz

BiH“. Slaganje gotovo linearno raste na skali; samo 4.1% označilo je kako se ne slažu, dok se čak se 75% sudionika slaže s tvrdnjom. Zatim, 70.3% sudionika se visoko slaže s prvom česticom (“Smatram da Republika Hrvatska treba pomagati Hrvatima iz BiH”). Također je visoko slaganje s predzadnjom česticom („Volim upoznavati Hrvate iz BiH“), pri čemu 67.8% sudionika označava slaganje, a svega 4.7% neslaganje. Neutralniji stav sudionici iskazuju na 6. i 7. čestici. Iako se veći postotak ljudi (39.1%) slaže sa 6. česticom „Smatram da se Republika Hrvatska ne bi trebala uplitati u politička zbivanja u BiH“, ova je čestica simetrične raspodjele te je podjednako sudionika neutralno (32.2%) u vezi tvrdnje, odnosno iskazuju neslaganje (28.7%). Gotovo se podjednako sudionika slaže (49.1%) ili je neutralno (40%) oko 7. tvrdnje „Smatram da su Hrvati iz BiH doprinijeli stvaranju samostalne i neovisne Republike Hrvatske“. Tek 10% sudionika iskazuje neslaganje. Naposljetku, najmanje slaganje sudionici imaju na česticama 2. i 5. Na drugoj je čestici (“Smatram da Hrvati iz BiH imaju prednosti pri zapošljavanju u Republici Hrvatskoj u odnosu na Hrvate iz Republike Hrvatske”) nešto više od polovice studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH označilo kako se s njome ne slažu (56.6%). Najviše sudionika se ne slaže s tvrdnjom „Smatram da sportaši hrvatske narodnosti iz BiH ne bi trebali nastupati za Republiku Hrvatsku“ (63.4%). U nastavku je prikazana *Tablica 2a* s navedenim podacima.

Tablica 2a. Prikaz postotaka odgovora na pojedinim česticama upitnika stava na skali stava prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH (N = 320)

Varijabla	Neslaganje	Neutralni stav	Slaganje
1. Smatram da Republika Hrvatska treba pomagati Hrvatima iz BiH	9.7%	20.0%	70.3%
2. Smatram da Hrvati iz BiH imaju prednosti pri zapošljavanju u Republici Hrvatskoj u odnosu na Hrvate iz Republike Hrvatske	56.6%	31.6%	11.9%
3. Smatram da bi sportaši hrvatske narodnosti iz BiH trebali nastupati isključivo za BiH	53.1%	27.2%	19.7%
4. Smatram da Republika Hrvatska previše pomaže Hrvatima u BiH	54.4%	35.6%	10%
5. Smatram da sportaši hrvatske narodnosti iz BiH ne bi trebali nastupati za Republiku Hrvatsku	63.4%	22.8%	13.8%

6. Smatram da se Republika Hrvatska ne bi trebala uplitati u politička zbivanja u BiH	28.7%	32.2%	39.1%
7. Smatram da su Hrvati iz BiH doprinijeli stvaranju samostalne i neovisne Republike Hrvatske	10.9%	40.0%	49.1%
8. Smatram da Hrvati iz BiH dobivaju previše medijskoga prostora u Republici Hrvatskoj	14.1%	40.3%	45.6%
9. Smatram da Hrvati iz BiH više koriste poznanstva prilikom zapošljavanja	17.5%	32.5%	50%
10. Volim upoznavati Hrvate iz BiH	4.7%	27.5%	67.8%
11. Rado surađujem / bih surađivao s Hrvatima iz BiH	4.1%	20.9%	75%

U nastavku se stav o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH promatra u odnosu s drugim varijablama. Kako bi se provjerilo razlikuje se stav studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH s obzirom na regiju prebivališta i podrijetlo iz BiH, provede će se dvosmjerna analiza varijance. Varijabla „Regije“ ima četiri razine; Grad Zagreb, Panonska regija, Sjeverna regija te Jadranska regija. Varijabla podrijetlo izvorno je imala tri kategorije; bez podrijetla, podrijetlo 1. generacije i podrijetlo 2. generacije, no zbog manjeg broja sudionika, potonje dvije kategorije povezane su u jednu pod nazivom „Podrijetlo iz BiH“. U nastavku slijedi provedba analize varijance s kriterijem stava prema Hrvatima iz BiH te dva faktora; regija i podrijetlo iz BiH.

Iz *Tablice 3a* deskriptivnih podataka, kada se u obzir uzimaju samo regije, u apsolutnim terminima najpozitivniji stav prema Hrvatima u BiH imaju sudionici iz Panonske regije ($M = 3.72$), zatim oni iz Jadranske regije ($M = 3.67$), dok nešto negativniji stav imaju sudionici iz Sjeverne regije ($M = 3.52$) i Grada Zagreba ($M = 3.50$), neovisno o podrijetlu iz BiH. U okviru podrijetla iz BiH, neovisno o regiji prebivališta, pozitivniji stav prema Hrvatima iz BiH imaju studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH s podrijetlom iz BiH ($M = 3.75$), u odnosu na sudionike bez podrijetla ($M = 3.49$). Nadalje, kada se u obzir uzmu i regije prebivališta te podrijetlo iz BiH, najpozitivniji stav imaju osobe s prebivalištem u Gradu Zagrebu te s podrijetlom iz BiH ($M = 3.82$). S druge strane, najniži stav prema Hrvatima u BiH iskazuju sudionici iz Grada Zagreba bez podrijetla ($M = 3.20$). Prema navedenim podacima u *Tablici 3a* u nastavku, vidljivo je da postoje razlike između navedenih skupina, a korištenjem postupka dvosmjerne analize

varijanci (ANOVA-e) provjereno je jesu li te razlike dovoljno velike da se proglašaju statistički značajnima.

Tablica 3a. Prikaz deskriptivnih podataka stava prema Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta i podrijetlo iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH

Regije	Podrijetlo iz BiH	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Grad Zagreb	Bez podrijetla	53	3.20	.63
	Podrijetlo	49	3.82	.64
	Ukupno	102	3.50	.70
Panonska regija	Bez podrijetla	39	3.67	.62
	Podrijetlo	26	3.80	.75
	Ukupno	65	3.72	.67
Sjeverna regija	Bez podrijetla	66	3.48	.61
	Podrijetlo	19	3.68	.68
	Ukupno	85	3.52	.63
Jadranska regija	Bez podrijetla	47	3.70	.49
	Podrijetlo	21	3.61	.52
	Ukupno	68	3.67	.50
Ukupno	Bez podrijetla	205	3.49	.62
	Podrijetlo	115	3.75	.65
	Ukupno	320	3.59	.64

Prije provedbe postupka ANOVA-e provjerena je zadovoljenost preduvjeta za njezino provođenje. Iako broj sudionika po skupinama nije podjednak, rezultati provedenog Leveneovog testa ($F = .609$, $df1 = 7$, $df2 = 312$, $p > .05$) ukazuju na homogenost varijanci raspodjela stava prema Hrvatima iz BiH ovisno o regiji prebivališta i podrijetlu iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH, zbog čega ne treba očekivati negativni utjecaj nejednakosti broja ispitanika po skupinama. Kolmogorov-Smirnov test dodatno provjerava normalnost raspodjele stava o Hrvatima iz BiH. Rezultati K-S testa pokazuju kako su sve raspodjele stava o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH normalno distribuirane kroz regije i podrijetlo ($p > .05$), izuzev grupe sudionika Panonske regije s podrijetlom iz BiH ($KSz = .202$, $df = 26$, $p < .05$). Unatoč odstupanju jedne raspodjele od normalne, zadovoljenost preduvjeta homogenosti varijanci i dovoljnog broja sudionika u skupinama trebali bi nadomjestiti taj nedostatak.

Slijede rezultati analize varijance stava prema Hrvatima iz BiH s obzirom na podrijetlo i regiju prebivališta u *Tablici 4a*. Rezultati pokazuju neznačajno djelovanje prvog glavnog efekta, odnosno kako ne postoji statistički značajna razlika u stavu prema Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta, neovisno o podrijetlu iz BiH ($F = 1.895$ uz $df1 = 3$ i $df2 = 312$ te $p > .05$). S druge strane, rezultati pokazuju kako postoji statistički značajna razlika u drugom glavnom efektu, tj. u stavu prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH s obzirom na podrijetlo iz BiH, neovisno o regiji prebivališta ($F = 7.978$ uz $df1 = 1$ i $df2 = 312$ te $p = .005$), čime je objašnjeno 2.5% varijance stava o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Uzevši u obzir ranije nalaze, ovaj se rezultat opisuje na način da studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH s podrijetlom iz BiH ($M = 3.75$) imaju pozitivniji stav od studenata bez podrijetla iz BiH ($M = 3.49$). Dodatan nalaz ovog istraživanja jest značajan interakcijski efekt; djelovanje podrijetla na stav o Hrvatima iz BiH razlikuje se u različitim regijama prebivališta kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH ($F = 1.832$ uz $df1 = 3$ i $df2 = 312$ te $p = .003$). Izračunati parcijalni eta kvadrat pokazuje kako je tim nalazom objašnjeno 4.4% varijabiliteta stava prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH.

Tablica 4a. Prikaz rezultata ANOVA-e kojom se provjeravala određenost stava o Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta te podrijetlo iz BiH

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	Stupnjevi slobode	Srednja suma kvadrata	<i>F</i>
Regije	2.186	3	.729	1.895
Podrijetlo iz BiH	3.067	1	3.067	7.978*
Regije * podrijetlo	5.496	3	1.832	4.764*
Unutar grupa / Pogreška	119.966	312	.385	
Ukupno	4251.545	320		

* $p < .05$

Analiza varijance se obično nastavlja post-hoc testovima, no kako glavni efekt regija nije značajan, a podrijetlo je dihotomna varijabla, detaljnija analiza interakcijskog efekta opisat će se provođenjem *t*-testova značajnosti podrijetla u svakoj od četiri regije te analizom varijance djelovanja regionalne pripadnosti, zasebno za svako podrijetlo.

Rezultati u *Tablici 5a* ukazuju na statistički značajnu razliku u stavu prema Hrvatima iz BiH kod sudionika iz Grada Zagreba s podrijetlom i bez podrijetla, tako da sudionici iz Grada Zagreba s podrijetlom iz BiH imaju pozitivniji stav prema Hrvatima iz BiH, u odnosu na sudionike iz Grada Zagreba bez podrijetla ($t = -4.942$, $df = 100$, $p < .001$). Cohenov *D* koji govori o veličini efekta iznosi -.98 te upućuje na izraženu razliku u stavu prema Hrvatima iz BiH između studenata Zagrepčana s podrijetlom iz BiH te studenata Zagrepčana bez podrijetla

iz BiH. Razlika u stavovima prema Hrvatima iz BiH s obzirom na podrijetlo u ostalim regijama nije se pokazala statistički značajnom ($p > .05$), odnosno stavovi su ujednačeni s obzirom na podrijetlo iz BiH u Panonskoj, Sjevernoj i Jadranskoj regiji. U nastavku je prikazana *Tablica 5a* s prikazom t-testova djelovanja podrijetla na stav studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH za svaku pojedinu regiju.

Tablica 5a. Prikaz t-testova djelovanja podrijetla na stav o Hrvatima iz BiH u pojedinim regijama

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>P</i>
Grad Zagreb	Podrijetlo	53	3.20	.63	-4.942**	100	<.001
	Bez podrijetla	49	3.82	.64			
Panonska regija	Podrijetlo	39	3.68	.62	-0.736	63	.464
	Bez podrijetla	26	3.80	.75			
Sjeverna regija	Podrijetlo	66	3.46	.61	-1.239	83	.219
	Bez podrijetla	19	3.68	.68			
Jadranska regija	Podrijetlo	47	3.70	.49	0.722	66	.473
	Bez podrijetla	21	3.60	.52			

** $p < .01$

Kako bi se uvidjela razlika u stavu onih bez podrijetla s obzirom na regije, provedena je dodatna analiza varijance samo na studentima s podrijetlom iz BiH. Pretpostavke za provođenje analize varijance određenosti stava o Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta kod studenata bez podrijetla iz BiH zadovoljene su na svim razinama; broj sudionika podjednak je po skupinama, Leveneov test pokazao je homogenost varijanci raspodjele stava ovisno o regiji prebivališta sudionika bez podrijetla iz BiH ($F = 1.163$, $df1 = 3$, $df2 = 201$, $p > .05$), dok rezultati Kolmogorov-Smirnov testa ukazuju na normalnu raspodjelu svih distribucija stava po regijama ($.073 < KSz < .124$, svi $p > .05$).

Naposljetku, u *Tablici 6a* prikazani su rezultati jednosmjerne analize varijance određenosti stava regijama prebivališta kod sudionika bez podrijetla iz BiH. S obzirom na dobivene rezultate ($F = 7.402$, $df1 = 3$, $df2 = 201$, $p < .001$) zaključujemo kako postoji statistički značajna razlika u stavu prema Hrvatima iz BiH studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH bez podrijetla iz BiH s obzirom na regiju prebivališta. Kod kojih točno regija postoji razlika u stavu ispitano je post-hoc testovima. Izabrani su stroži testovi; Tukey HSD i Scheffeov test. Oba testa pokazuju kako se Grad Zagreb ($M = 3.19$) s razinom značajnosti manjom od $p = .05$ razlikuje od Panonske ($M = 3.67$) i Jadranske regije ($M = 3.70$), ali ne i Sjeverne regije ($M = 3.47$, $p > .05$), na način da studenti Sveučilišta u Zagrebu iz HR bez podrijetla iz BiH imaju nešto negativnije stavove od Panonije i Jadrana. Međutim, ova razlika je mala, budući da regija

prebivališta objašnjava tek 9.9% varijance stava prema Hrvatima iz BiH kod sudionika bez podrijetla iz BiH. U nastavku je prikazana *Tablica 6a* provedene analize varijance određenosti stava regijom prebivališta kod sudionika bez korijena iz BiH.

Tablica 6a. Prikaz rezultata ANOVA-e određenosti stava o Hrvatima iz BiH s obzirom na regije prebivališta kod sudionika bez podrijetla iz BiH

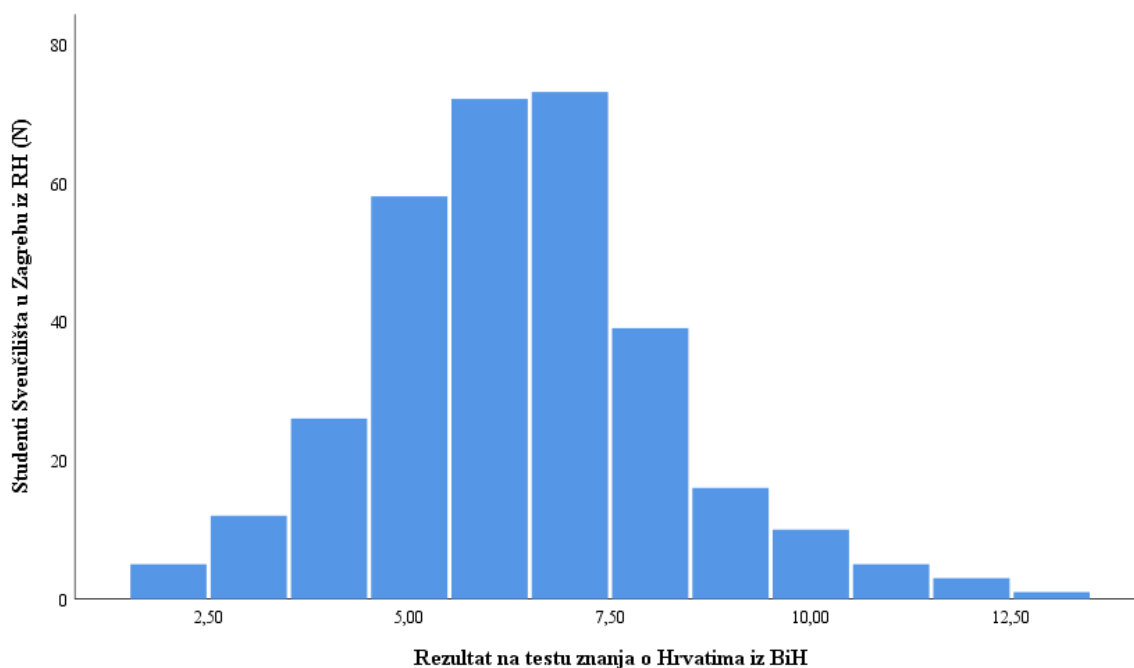
Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	Stupnjevi slobode	Srednja suma kvadrata	F
Regije	7.931	3	2.644	7.402**
Pogreška	71.790	201	.357	
Ukupno	2581.752	205		

** $p < .01$

Naposljetku, provedena je i jednosmjerna analiza varijanci na sudionicima s podrijetlom iz BiH kako bi se provjerilo postoji li kod njih razlika u stavu prema Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta. Navedena analiza nije se pokazala značajnom, stoga se može zaključiti kako kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH s podrijetlom iz BiH nema razlike u stavu prema Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta ($F = .651$, $df1 = 3$, $df2 = 111$, $p > .05$).

4.2. Znanje studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH

U nastavku slijede deskriptivni pokazatelji rezultata testa znanja o Hrvatima iz BiH te pripadajućih čestica. Na *Slici 1b* prikazana je distribucija ispitanika prema ukupnom rezultatu na testu znanja o Hrvatima iz BiH.

Slika 1b. Grafički prikaz rezultata na testu znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH

Ukupni rezultat na testu znanja o Hrvatima iz BiH rađen je jednostavnim aditivnim modelom, a prosječni ostvaren rezultat studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH je $M = 6.38$ uz $SD = 1.87$. Teorijski raspon testa je 0-14, dok je opažen totalni raspon 12, s najmanjim ostvarenim rezultat 2, a najvećim 13. Dakle, totalni raspon rezultata nešto je niži od očekivanog, no promatrajući *Sliku 1b*, primjećuje se relativno normalna distribucija rezultata, što ukazuje na dobru osjetljivost samog testa. U prilog dobroj osjetljivosti ide i prosječni indeks lakoće testa $P = 0.45$, što upućuje na visok varijabilitet rezultata te gotovo idealnu diskriminativnost. Ferguson delta za test znanja o Hrvatima iz BiH iznosi 0.9. Testovi normaliteta ukazuju na odstupanje rezultata od normalne raspodjele; Kolmogorov-Smirnov test (s Lilliefors korekcijom) iznosi $KS_z = .140$ te uz $df = 320$ ima razinu značajnosti $p < .001$. Shapiro-Wilk također je značajan na $p < .001$ uz $SW_z = .962$ i $df = 320$. Izračunom Z vrijednosti značajnosti asimetričnosti distribucije saznaje se kako je distribucija rezultata na testu znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH pozitivno asimetrična se ($Z = 3.03, p < .001$), dakle većina rezultata nalazi se u nižim vrijednostima raspona testa. Nepodudarnost oblika distribucije i testova normaliteta može se objasniti osjetljivošću testova na veličinu uzorka.

U nastavku će se detaljnije analizirati pojedine čestice testa znanja o Hrvatima iz BiH te rezultati na istima kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz BiH, vidljive u *Tablici 1b*. p označava indeks lakoće, odnosno postotak točnih odgovora na pitanje. Najlakšom se pokazala posljednja čestica „Službena valuta Hrvata u BiH je Hrvatska kuna“, na koju je 95% studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH dalo točan odgovor, dok je najteže pitanje bilo o „Postotku Hrvata u BiH prema zadnjem popisu stanovništva (2013.)“ gdje je tek 10% sudionika točno odgovorilo na pitanje. Iznimno niska točnost pokazala se i na prvoj i sedmoj čestici. „Službeni naziv države Bosne i Hercegovine“ znalo je tek 16% sudionika, a sama čestica ima nešto viši varijabilitet ($SD = .37$) te je pozitivno i značajno povezana s ukupnim rezultatom na testu ($r_{IT} = .26$). Sedma čestica „Entitet u kojem živi većina Hrvata u Bosni i Hercegovini“ pokazala se teškom, budući da je na pitanje točno odgovorilo 14% sudionika, uz varijabilitet $SD = .35$ te nižu, ali značajnu povezanost s ukupnim rezultatom na testu ($r_{IT} = .35$). Općenito čestice iskazuju solidnu diskriminativnost. Sve tvrdnje na testu pozitivno su ($.15 < r_{IT} < .50$) i značajno ($p < .001$) povezane s ukupnim rezultatom na testu znanja o Hrvatima iz BiH. Najbolju diskriminativnost ($p = .52$), varijabilitet ($SD = .50$) te povezanost s ukupnim rezultatom ($r_{IT} = .50$) ima čestica „Posljednji rat u BiH završio je Daytonskim sporazumom“. Čestica „Prema Zakonu i Ustavu, svaki narod u BiH bira svog člana Predsjedništva“ imala je 19% točnih odgovora, uz $SD = .40$. Navedena čestica ima najmanju korelaciju s ukupnim rezultatom ($r_{IT} =$

.32), pa i manju diskriminativnost te bi u ponovljenoj analizi vjerojatno bila izbačena. *Tablica 1b.* s postocima točnih odgovora prikazana je u nastavku.

Tablica 1b. *Prikaz deskriptivnih podataka pojedinih čestica na testu znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH (N = 320)*

Varijabla	<i>P</i>	<i>SD</i>	<i>Item-total r</i>
1. Kako glasi današnji službeni naziv BiH?	.16	.37	.26
2. Konstitutivni narodi koji trenutno žive u BiH su:	.82	.39	.24
3. Trenutni član Predsjedništva BiH iz reda hrvatskoga naroda je:	.35	.48	.46
4. Postotak Hrvata u BiH prema zadnjem popisu stanovništva (2013.) iznosi:	.10	.30	.22
5. Jedino hrvatsko sveučilište izvan Republike Hrvatske nalazi se u:	.86	.35	.32
6. Kako se zvala temeljna vojna organizacija Hrvata u BiH u vrijeme Domovinskoga rata?	.15	.37	.39
7. Entitet u kojem živi većina Hrvata u Bosni i Hercegovini zove se:	.14	.35	.35
8. Kojim jezikom kao svojim se koriste Hrvati u BiH?	.68	.47	.37
9. Trenutno najpopularnija hrvatska politička stranka u BiH je:	.38	.49	.40
10. Hrvati u BiH su hrvatska dijaspora.	.30	.46	.32
11. Prema Zakonu i Ustavu, svaki narod u BiH bira svog člana Predsjedništva.	.19	.40	.15
12. Postoji zakonska regulativa kojom se uređuje odnos Republike Hrvatske prema Hrvatima u BiH.	.75	.43	.35
13. Posljednji rat u BiH završio je Daytonskim sporazumom.	.52	.50	.50
14. Službena valuta Hrvata u BiH je Hrvatska kuna.	.95	.20	.20

Kako bi se provjerilo razlikuju li se studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH u znanju o Hrvatima iz BiH ovisno o regiji prebivališta te podrijetlu iz BiH, provedena je dvosmjerna analiza varijance. Kao i u slučaju sa stavom, podrijetlo je rekodirano u dihotomnu varijablu s podrijetlom/bez podrijetla, dok regije čine Grad Zagreb, Panonska, Sjeverna i Jadranska regija.

Rezultati deskriptivnih podataka prikazani su u *Tablici 2b.* Kada se u obzir uzimaju samo regije, primjećuje se kako najviši stupanj znanja o Hrvatima iz BiH imaju sudionici iz Panonske regije ($M = 6.65$), zatim sudionici iz Grada Zagreba ($M = 6.43$), pa slijede oni iz Jadranske regije ($M = 6.29$) te naposljetku Sjeverne regije ($M = 6.20$), neovisno o podrijetlu iz BiH. S obzirom na podrijetlo iz BiH, neovisno o regiji prebivališta, viši stupanj znanja o

Hrvatima iz BiH imaju sudionici s podrijetlom iz BiH ($M = 6.48$), u odnosu na studente Sveučilišta u Zagrebu iz RH bez podrijetla iz BiH ($M = 6.33$). Ako se u obzir uzmu i regije prebivališta te podrijetlo iz BiH, najbolje znanje iskazali su sudionici s prebivalištem u Panonskoj regiji i podrijetlom iz BiH ($M = 7.07$). Najslabije znanje prisutno je kod sudionika s podrijetlom iz BiH i prebivalištem u Jadranskoj regiji ($M = 6.05$). Jesu li ove razlike značajne, provjerit će se dvosmjernom analizom varijance. U nastavku je prikazana navedena tablica s deskriptivnim podacima.

Tablica 2b. *Prikaz deskriptivnih podataka znanja o Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta i podrijetlo iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH*

Regije	Podrijetlo iz BiH	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Grad Zagreb	Bez podrijetla	53	6.45	1.77
	Podrijetlo	49	6.40	2.01
	Ukupno	102	6.43	1.88
Panonska regija	Bez podrijetla	39	6.35	2.20
	Podrijetlo	26	7.07	2.20
	Ukupno	65	6.65	2.21
Sjeverna regija	Bez podrijetla	66	6.16	1.66
	Podrijetlo	19	6.13	1.85
	Ukupno	85	6.20	1.69
Jadranska regija	Bez podrijetla	47	6.40	1.70
	Podrijetlo	21	6.05	1.81
	Ukupno	68	6.29	1.43
Ukupno	Bez podrijetla	205	6.33	1.82
	Podrijetlo	115	6.48	1.95
	Ukupno	320	6.38	1.87

Vezano uz zadovoljenost pretpostavki za provođenje analize varijance, ranije je iz *Tablice 2b* vidljivo kako broj sudionika po skupinama dostatan, iako nije jednak. Leveneov test pokazuje kako su varijance varijable znanja o Hrvatima iz BiH kod svih grupa podjednake ($F = 1.053$, $df1 = 7$, $df2 = 312$, $p > .05$). Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa pokazali su odstupanje raspodjela stupnja znanja kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH kroz regije i podrijetlo ($p < .05$). Unatoč odstupanju raspodjela, ostale pretpostavke su zadovoljene te se nastavlja s provedbom analize varijance. Međutim, tada valja imati na umu povećanje pogreške tipa 1., odnosno pronalazak značajne razlike među grupama kada ona zapravo ne postoji (Blanca i sur, 2017).

Rezultati dvosmjerne analize varijance određenosti stupnja znanja o Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta te podrijetlo iz BiH prikazani su u *Tablici 3b*. Rezultati pokazuju neznačajno djelovanje prvog glavnog efekta, odnosno nepostojanje statistički značajne razlika znanju o Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta, neovisno o podrijetlu iz BiH ($F = .437$ uz $df1 = 3$ i $df2 = 312$ te $p > .05$). Rezultati, također, pokazuju kako ne postoji statistički značajna razlika u drugom glavnom efektu; znanje o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH jednako je kod sudionika s podrijetlom te bez podrijetla iz BiH, neovisno o regiji prebivališta ($F = .613$ uz $df1 = 1$ i $df2 = 312$ te $p > .05$). Naposljetku, ni interakcijski efekt djelovanja podrijetla i regije na stupanj znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH nije se pokazao značajnim ($F = .904$ uz $df1 = 3$ i $df2 = 312$ te $p > .05$). Iako nalazi zbog narušavanja pretpostavke o normalitetu imaju veću pogrešku tipa 1. i manju statističku snagu, u ovom je slučaju to zanemarivo, budući da se nisu dobili značajni rezultati. Zbog navedenog je postupak valjan te se može zaključiti kako je znanje o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz HR jednako za svako regionalno područje i (ne)postojanje podrijetla iz BiH. *Tablica 3b* s prikazom rezultata analize varijance znanja s obzirom na regiju prebivanja i podrijetlo prikazana je u nastavku.

Tablica 3b. Prikaz rezultata ANOVA-e određenosti stupnja znanja o Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta te podrijetlo iz BiH

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	Stupnjevi slobode	Srednja suma kvadrata	<i>F</i>	<i>p</i>
Regije	9.607	3	3.202	.909	.437
Podrijetlo iz BiH	.904	1	.904	.256	.614
Regije * podrijetlo	9.552	3	3.184	.904	.440
Unutar grupa / Pogreška	1099.333	312	3.524		
Ukupno	1117.722	320			

4.3. Odnos stava i znanja studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH

Naposljetku, kako bi se provjerio sam odnos stava i znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH te doprinos dodatnih varijabli u objašnjenju istih, provest će se dvije regresijske analize. Prva analiza odnosi se na hijerarhijsku regresijsku analizu stava prema Hrvatima iz BiH, pri čemu će prvi blok biti sociodemografski podaci, drugi blok rezultat na testu znanja o Hrvatima iz BiH te dodatni doprinos podrijetla iz BiH, koji se u analizi varijance pokazao značajnim te nas zanima je li taj doprinos veći od drugih varijabli.

U *Tablici 1c* prikazane su korelacije prediktora s kriterijem te interkorelacije prediktora. Stav prema Hrvatima iz BiH pozitivno je i značajno koreliran sa spolom ($r = .220$, $p < .01$),

tako da je viši stav povezan sa ženskim spolom. Stav je također značajno i pozitivno povezan s podrijetlom iz BiH ($r = .193, p < .01$), na način da je viši stav povezan s postojanjem podrijetla iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Dob i test znanja o Hrvatima iz BiH nisu značajno korelirani sa stavom studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH ($p > .05$). Iz *Tablice 1c* također su vidljive visoke, značajne, interkorelacije prediktora spola ($r = -.258, p < .01$) i dobi ($r = .258, p < .01$) s testom znanja o Hrvatima iz BiH, te njihova međusobna korelacija ($r = -.169, p < .01$). Navedeno bi moglo utjecati na rezultate, no to će pokazati daljnja analiza. Navedeni rezultati su u *Tablici 1c* u nastavku.

Tablica 1c. Prikaz korelacija između stava prema Hrvatima iz BiH i pripadnih setova prediktora sociodemografskih obilježja, testa znanja o Hrvatima iz BiH te podrijetla iz BiH na uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH ($N = 320$)

	2.	3.	4.	5.
1. Stav prema Hrvatima iz BiH	.220**	-.088	.047	.193**
2. Spol		-.169**	-.258**	.016
3. Dob			.258**	-.028
4. Test znanja o Hrvatima iz BiH				.038
5. Podrijetlo iz BiH				1

** $p < .01$

Rezultati provedene hijerarhijske regresijske analize prikazani su u *Tablici 2c. i Tablici 3c.* Prvi blok prediktora (sociodemografska obilježja) koji je ušao u analizu uspio je objasniti 5.1% varijance stava prema Hrvatima iz BiH na uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH ($F = 8.521, df1 = 2, df2 = 317, p < .01$). Zatim je uveden blok Znanje o Hrvatima iz BiH kojim je objašnjeno dodatnih 1.5% varijance kriterija povrh sociodemografskih obilježja, što je značajna promjena ($F = 5.060, df1 = 1, df2 = 316, p < .05$). Tako znanje o Hrvatima iz BiH zajedno sa sociodemografskim obilježjima objašnjava 6.6% varijance stava o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH ($F = 7.440, df1 = 3, df2 = 316, p < .01$). Naposljetku je uveden blok podrijetlo iz BiH, koji je povrh ranijih blokova objasnio dodatnih 3.3% varijance stava prema Hrvatima iz BiH na uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH, što je također značajna promjena ($F = 11.676, df1 = 1, df2 = 315, p < .01$). Nakon uvođenja sva tri bloka prediktora objašnjeno je 9.9% (adj. $R^2 = .088$) varijance stavova prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH ($F = 8.688, df1 = 4, df2 = 316, p < .01$). U nastavku su prikazane navedene tablice s podacima analize.

Tablica 2c. Prikaz koeficijenta multiple korelacije i koeficijenta determinacije dobiveni hijerarhijskom regresijskom analizom

Model	R	R ²	Prilagođeni R ²	ΔR ²	SD	ΔF	df1	df2
1. Socio-demografska obilježja	.226	.051	.045	.051	.632	8.521**	2	317
2. Znanje o Hrvatima iz BiH	.257	.066	.057	.015	.628	5.060*	1	316
3. Podrijetlo	.315	.088	.088	.033	.618	11.676**	1	315

** $p < .01$ * $p < .05$

Tablica 3c. Prikaz rezultata testa značajnosti modela

	Suma kvadrata	df	Prosječni kvadrat	F
1. Regresija	6.824	2	3.412	8.521**
Rezidual	126.924	317	.400	
Ukupno	133.748	319		
2. Regresija	8.824	3	2.941	7.440**
Rezidual	124.924	316	.395	
Ukupno	133.748	319		
3. Regresija	13.289	4	3.322	8.688**
Rezidual	120.459	315	.382	
Ukupno	133.748	319		

** $p < .01$

U Tablici 4c. prikazani su nestandardizirani i standardizirani koeficijenti za setove prediktora sociodemografskih obilježja, znanja o Hrvatima iz BiH i podrijetla na uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Vidljivo je kako je u prvom koraku analize spol značajan prediktor stava prema Hrvatima iz BiH ($\beta = .211$, $p < .01$), dok dob nije ($\beta = -.053$, $p > .05$). U idućem koraku analize primjećujemo kako je spol i dalje najznačajniji prediktor ($p < .01$), uz nešto višu betu, $\beta = .240$. Beta se također povećala i kod dobi, no dob je i dalje neznačajan prediktor ($\beta = -.081$, $p > .05$). Ovo povećanje standardiziranog koeficijenta može se objasniti analizom trećeg prediktora u drugom bloku. Naime, test znanja o Hrvatima iz BiH nema značajnu korelaciju sa stavom o Hrvatima iz BiH, što je vidljivo još iz Tablice 1a, no regresijska analiza pokazuje značajan beta koeficijent, viši od korelacije ($\beta = .130$, $p < .05$). Test znanja o Hrvatima iz BiH u ovom je slučaju supresor varijabla. U trećem je bloku spol i nadalje najznačajniji prediktor stavova prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH u cijelom modelu ($\beta = .235$, $p < .01$). Sljedeći najznačajniji prediktor bilo je podrijetlo iz BiH ($\beta = .183$, $p < .01$). Test znanja o Hrvatima iz BiH pokazao se značajnim prediktorom i u trećem

bloku ($\beta=.120$, $p < .05$). Pretpostavlja se da bi i prediktor spola objašnjavao nešto manje varijance kriterija kada ne bi bilo supresorskog učinka testa znanja. Naposljetku, dob se nije pokazala značajnim prediktorom stava prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz BiH ($p > .05$). *Tablica 4c* s navedenim podacima je u nastavku.

Tablica 4c. Prikaz nestandardiziranih i standardiziranih koeficijenata za setove prediktora sociodemografskih obilježja, znanja o Hrvatima iz BiH i podrijetla na uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH

		Nestandardizirani koeficijent		Standardizirani koeficijent	
		<i>B</i>	<i>SD</i>	<i>B</i>	<i>T</i>
1	Spol	.288	.076	.211	3.799**
	Dob	-.019	.020	-.053	-.949
2	Spol	.327	.077	.240	4.232**
	Dob	-.030	.021	-.081	-1.437
	Test znanja o Hrvatima iz BiH	.045	.020	.130	-2.249*
3	Spol	.321	.076	.235	4.224**
	Dob	-.027	.020	-.074	-1.337
	Test znanja o Hrvatima iz BiH	.042	.020	.120	2.113*
	Podrijetlo iz BiH	.247	.072	.183	3.417**

* $p < .05$, ** $p < .01$

S obzirom na snažne korelacije između znanja te spola i dobi u prethodnoj analizi, provest će se regresijska analiza kako bi se navedenim prediktorima pobliže objasnila varijanca znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz BiH.

Provedbom regresijske analize o predviđanju znanja o Hrvatima iz BiH na temelju spola i dobi kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH, dobiveni koeficijent multiple korelacije između kriterija i linearne kombinacije prediktora iznosi $R = .337$, a koeficijent determinacije $R^2 = .114$ (prilagođeni $R^2 = .108$). Zaključuje se kako su prediktori spol i dob objasnili 10.8% varijance znanja o Hrvatima iz BiH na uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Značajnost ovih rezultata prikazani su u *Tablici 1d*. Dobiveni podaci ($F = 20.347$, $df1 = 2$, $df2 = 317$, $p < .01$), potvrdili su značajnost multiplog koeficijenta determinacije ($R^2 = .108$) te se zaključuje kako prediktori objašnjavaju određenu varijancu znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH.

Tablica 1d. Prikaz rezultata testa značajnosti koeficijenta multiple korelacije

	Suma kvadrata	Df	Prosječni kvadrat	F
Regresija	127.160	2	63.580	20.347**
Rezidual	990.562	317	3.125	
Ukupno	1117.722	319		

** $p < .001$

Tablica 2d. prikazuje nestandardizirane i standardizirane koeficijente prediktora znanja čija je značajnost testirana. Oba prediktora pokazala su se kao značajni u prognozi znanja o Hrvatima iz BiH ($p < .01$). Nadalje, temeljem iznosa β koeficijenta, prediktori su se pokazali su jednako značajnima u predikciji znanja, a uzevši u obzir korelacije iz Tablice 1c, prediktori se u ovome modelu razlikuju u smjerovima. Spol je značajan prediktor, na način da muški spol predviđa više znanje o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH ($\beta = -.221$). Dob je značajan prediktor znanja o Hrvatima iz BiH ($\beta = .221$), a sukladno pozitivnoj korelaciji, veća dob predviđa i veći stupanj znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Navedena Tablica 2d je u nastavku.

Tablica 2d. Prikaz nestandardiziranih i standardiziranih koeficijenata prediktora stava prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH ($N = 320$) i njihova značajnost

	Nestandardizirani koef.		Standardizirani koef.	
	B	SD	B	T
Spol	-.221	.212	-.221	-4.113**
Dob	.221	.056	.221	4.111**

** $p < .01$

Naposljetku, sve čestice upitnika stava o Hrvatima iz BiH korelirane su s ukupnim rezultatom na testu znanja o Hrvatima iz BiH. Većina čestica upitnika stava ima statistički neznačajnu korelaciju s ukupnim rezultatom na testu znanja, izuzev dvije; „Smatram da se Republika Hrvatska ne bi trebala uplitati u politička zbivanja u BiH“ ($r = -.180, p < .001$) te „Smatram da su Hrvati iz BiH doprinijeli stvaranju samostalne i neovisne Republike Hrvatske“ ($r = .236, p < .001$). Korelacija znanja s prvom česticom očitava se tako da je više znanje popraćeno manjim slaganjem s česticom, dok je kod druge čestice više znanje povezano sa slaganjem s tvrdnjom.

5. Rasprava

Cilj istraživanja bio je opisati stavove i znanje te odnos istih kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH. U obzir su uzete i varijable koje bi mogle djelovati na stav i znanje, pri čemu se posebni naglasak stavlja na regiju prebivališta studenata te moguće podrijetlo iz BiH. U nastavku će se prikazati interpretacija korištenih statističkih analiza, najprije opis stava, zatim znanja te naposljetku odnos navedenih konstrukata.

5.1. Stav studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH

S obzirom na dobivene rezultate, stav studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH kreće se od osrednjih do viših vrijednosti skale. Najviše slaganje sudionici su iskazali na česticama “Rado surađujem/bih surađivao s Hrvatima iz BiH”, zatim “Volim upoznavati Hrvate iz BiH“ te “Smatram da Republika Hrvatska treba pomagati Hrvatima iz BiH“. Osim što Hrvate iz BiH i Hrvate iz RH vežu zajednička povijest i aktualna međunarodna suradnja (Deklaracija Hrvatskog sabora o položaju hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, NN 118/2018, str. 6), studenti Sveučilišta u Zagrebu pri odgovaranju na ove emocionalno obojene čestice vjerojatno su se usmjerili na svoje poznanike i prijatelje iz BiH, a s kojima su imali pozitivnu interakciju, budući da navedeno ponajviše oblikuje emocionalne komponente stava (Aronson i sur., 2005). Najviše neutralnih odgovora bilo je na česticama „Smatram da se Republika Hrvatska ne bi trebala uplitati u politička zbivanja u BiH“ te „Smatram da su Hrvati iz BiH doprinijeli stvaranju samostalne i neovisne Republike Hrvatske“. Za odgovor na ove čestice, potrebno je biti informiran o trenutnim, ali i povijesnim zbivanjima u RH, odnosno BiH. Moguće je kako studenti nisu imali dovoljno znanja o ulozi Hrvata iz BiH u Domovinskom ratu ili, primjerice, pitanju trenutnoga izbornog prava u BiH, zbog čega su davali neutralnije odgovore. Najmanje slaganje studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH iskazali su na čestici „Smatram da sportaši hrvatske narodnosti iz BiH ne bi trebali nastupati za Republiku Hrvatsku“. Budući da sportaši hrvatske narodnosti iz BiH godinama predstavljaju RH na sportskim natjecanjima, uz to s iznimnim rezultatima, razumno je da će studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH smatrati kako Hrvati iz BiH trebaju nastupati za RH, upravo zato što imaju zajednički cilj (pobjeda RH)- koji potiče složnost i sviđanje druge grupe (Aronson i sur., 2005). Naposljetku, unatoč pozitivnim osjećajima prema Hrvatima iz BiH te neslaganjem kako isti imaju prednost pri zapošljavanju u odnosu na Hrvate iz RH, polovica studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH slaže se s tvrdnjom „Smatram da Hrvati iz BiH više koriste poznanstva prilikom

zapošljavanja“. Ovaj bi rezultat mogao odražavati stereotip, konkretnije, percipiranu realističnu prijetnju natjecanja te fizičkom i ekonomskom blagostanju vlastite grupe (Riek i sur., 2006).

U okviru odnosa stava studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH promatra s drugim varijablama, provedbom dvosmjerne analize varijance uviđa se kako ne postoji statistički značajna razlika u stavu prema Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta, neovisno o podrijetlu iz BiH. Navedeno bi se moglo objasniti specifičnošću uzorka; budući da je Zagreb primarno odredište migracija Hrvata iz BiH (Državni zavod za statistiku; prema Podgorelec i sur., 2020), studenti Sveučilišta u Zagrebu tijekom studija imaju veću vjerojatnost doći u doticaj s upoznavanjem Hrvata rođenima izvan RH, što je neovisno o regiji iz koje dolaze. S druge strane, rezultati pokazuju kako postoji statistički značajna razlika u stavu prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH s obzirom na podrijetlo iz BiH, neovisno o regiji prebivališta, tako da studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH s podrijetlom iz BiH imaju pozitivniji stav od onih bez podrijetla iz BiH. Naveden je nalaz u skladu s literaturom; zajedničko porijeklo označava pripadanje vlastitoj grupi, pri čemu smo vlastitoj skupini pristrani te je procjenjujemo pozitivnije nego vanjsku, sukladno teoriji socijalnog identiteta (Tajfel i Turner, 2004; Just i Anderson, 2015). Rezultat bi se vjerojatno razlikovao i s obzirom na to o kojoj generaciji podrijetla riječ. U istraživanju su zbog pretpostavki analize prva i druga generacija podrijetla iz BiH grupirane u jednu varijablu „podrijetlo“, no pretpostavlja se kako bi sudionici s podrijetlom prve generacije (otac/majka) imali pozitivnije stavove od onih samo s drugom generacijom (baka/djed). Stavovi se prenose te će upravo kroz odgoj, zbog veće izloženosti Hrvatima iz BiH i njihovoj kulturi, pojedinac osjećati veću sličnost s Hrvatima iz BiH te ih pozitivnije procjenjivati (Tajfel i Turner, 2004). Naposljetku, analiza varijance pokazala je značajan interakcijski efekt; djelovanje podrijetla na stav o Hrvatima iz BiH razlikuje se u različitim regijama prebivališta kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH, što je očekivano u hipotezama. Ovaj je rezultat detaljnije analiziran *t*-testovima i jednosmjernom analizom varijance.

T-testovi razlika u stavu s obzirom na podrijetlo kod pojedinih regija ukazali su na statistički značajnu razliku u stavu prema Hrvatima iz BiH kod sudionika iz Grada Zagreba s podrijetlom i bez podrijetla, tako da sudionici iz Grada Zagreba s podrijetlom imaju pozitivniji stav prema Hrvatima iz BiH, u odnosu na sudionike iz Grada Zagreba bez podrijetla. Kao što je i ranije navedeno, pojedince koji imaju isto podrijetlo kao i mi, možemo smatrati članom naše skupine, stoga je očekivano da će pojedinci druge, koje smatraju dijelom svoje grupe, procijeniti pozitivnije (Aronson i sur., 2005). Međutim, *t*-testovi u ostalim regijama nisu

pokazali razliku u stavu prema Hrvatima iz BiH s obzirom na podrijetlo, odnosno su stavovi ujednačeni s obzirom na podrijetlo iz BiH u Panonskoj, Sjevernoj i Jadranskoj regiji. Nepostojanje značajne razlike u regijama s obzirom na podrijetlo može se objasniti metodološki, činjenicom da se stav ispitivao u Gradu Zagrebu, gdje su sudionici iz svih ostalih regija doseljenici, isto kao i Hrvati iz BiH. Postavlja se pitanje bi li razlika u stavu u ostatku regija bila i dalje neznačajna, kada bi se ispitivalo studente koji žive u tim regijama, odnosno nemaju iskustvo doseljenja u drugi grad. Preseljenje u drugi grad može se smatrati oblikom dijeljenog iskustva. Svi doseljenici, neovisno iz kojeg područja dolaze, prolaze proces asimilacije u novoj okolini (Just i Anderson, 2015). Kako su studenti izvan Grada Zagreba i sami prošli kroz iskustvo doseljenja, vjerojatno imaju i razumijevanje za Hrvate iz BiH (doseljenike) te ih gledaju pozitivnije, budući da su donijeli istu odluku o preseljenju kao i oni. Navedeno ilustrira i sljedeći nalaz; kod studenata bez podrijetla iz BiH, postoji razlika u stavu prema Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta. Studenti iz Grada Zagreba bez podrijetla imaju nešto niže stavove od Panonije i Jadrana, ali ne i Sjeverne regije. Studenti Grada Zagreba nemaju iskustvo doseljenja, a studenti iz Sjeverne regije to iskustvo doživljavaju u manjoj mjeri, upravo zbog blizine Grada Zagreba. S druge strane, studenti Panonske regije i Jadrana, zbog udaljenosti od doma, snažnije osjećaju iskustvo doseljenja, pa mogu poistovjetiti s ostalim doseljenicima, poput Hrvata iz BiH. Nadalje, ova razlika nije prisutna kod studenata s podrijetlom iz BiH, tj. kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH s podrijetlom iz BiH nema razlike u stavu prema Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta, upravo zbog djelovanja podrijetla i prihvaćanja kao dio vlastite skupine. Dakle, pripadanje istoj skupini te zajedničko iskustvo- poput doseljenja u drugi grad, može objasniti dobivene razlike u stavu studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH.

5.2. Znanje studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH

U nastavku se prelazi na analizu testa znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Deskriptivni podaci te raspodjela ukupnoga rezultata na testu znanja upućuju kako se rezultati nalaze u nižim vrijednostima, odnosno studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH iskazuju nižu do osrednju informiranost o Hrvatima iz BiH. Objašnjenje velikog broja netočnih odgovora može se pripisati smanjenim političkim interesom mladih, što je kako navodi Ilišin (2015) trend u svijetu, ali i školskom sustavu koji na nastavi Povijesti ne posvećuje dovoljno pažnje temama koje se tiču zemalja koje graniče s RH.

Što se tiče samih pitanja na testu znanja o Hrvatima iz BiH, 9 pitanja je bilo višestrukog odabira, dok je 5 pitanja bila tipa Točno/Netočno. U okviru pitanja višestrukog odabira, najtežim pitanjem pokazao se „Postotak Hrvata u BiH prema zadnjem popisu stanovništva (2013.)“, gdje je najčešći (netočan) odgovor bio 17% (točnije 17,4 %) iz prijeratnog popisa stanovništva (1991.). Ljudi se često pozivaju na njega jer se taj postotak uči u školama, i često se spominje u medijima, iako zadnji popis iz 2013. navodi 15.4%. (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2014). Većina sudionika nije znala kako je službeni naziv države Bosne i Hercegovine: „Bosna i Hercegovina“. Najčešći krivi odgovor bio je „Federacija BiH“. Federacija BiH je jedan od dva entiteta Bosne i Hercegovine, stoga je moguće kako su studenti zamijenili dva naziva. Većina studenata točno je odgovorilo kako su Hrvati, Srbi i Bošnjaci tri konstitutivna naroda koji trenutno žive u BiH, pri čemu je najčešći pogrešan odgovor bio „Hrvati, Srbi i Muslimani“. Navedeno je netočno isključivo zbog službenoga naziva „Muslimani“ koji se održao do 1993. kada je na Drugom bošnjačkom saboru donesena odluka o promjeni dotadašnjeg imena Muslimani u novi naziv Bošnjaci (Lučić, 2005). Većina studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH nije ni znalo da je Željko Komšić trenutni član Predsjedništva BiH iz reda hrvatskoga naroda. Najčešći pogrešan odgovor bio je Dragan Čović, što se može objasniti poznatošću. Naime, Dragan Čović je trenutni predsjednik stranke HDZ BiH te bivši član Predsjedništva BiH iz reda hrvatskoga naroda (2002.- 2005. i 2014.- 2018.) (Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine, n.d.) te je uvelike medijski eksponiran, stoga je moguće da su ga studenti lakše upamtili kao poveznicu s BiH. Jedno od lakših pitanja bilo je o jedinom hrvatskom sveučilištu izvan RH, budući da je većina sudionika točno odgovorila - Mostar. Sveučilište u Mostaru je jedino hrvatsko sveučilište izvan Republike Hrvatske te jedino od devet sveučilišta u Bosni i Hercegovini, koje svoju nastavu izvodi na hrvatskom jeziku (Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, n.d.). Na ovome pitanju, najčešći pogrešan odgovor bio je „Sarajevo“, vjerojatno jer je glavni grad BiH. Tek je nekoliko studenata znalo da je Hrvatsko vijeće obrane bilo temeljna vojna organizacija Hrvata u BiH u vrijeme Domovinskoga rata (Marijan, 2018). Odgovor koji je najviše studenata označilo je „Hrvatske oružane snage Republike Bosne i Hercegovine“. Ovaj odgovor su odabrali vjerojatno zbog predznaka „Hrvatske“, a ni pažnju nisu usmjerili na pojam „Republika BiH“, koji je dodatno ukazivao kako nije točan odgovor. Sudionicima je i pitanje o entitetu u kojem živi većina Hrvata u Bosni i Hercegovini (Federacija BiH) bilo vrlo teško. Moguće da je nepoznavanje pojma „entitet“ pridonijelo nerazumijevanju pitanja, pa tako i davanju pogrešnog odgovora. Najčešći odgovor bio je „Hercegovina“. Iako u regiji Hercegovina živi najviše Hrvata, u pitanju se tražio entitet, što može ukazivati na to kako studenti Sveučilišta u Zagrebu

iz RH ne razlikuju entitete i regije u BiH. Nešto više od polovice sudionika znalo je da se Hrvati u BiH koriste hrvatskim jezikom, no značajan postotak ljudi odgovorio je „bosansko-hercegovački jezik“. Navedena se greška može objasniti time što većinom svaka država ima svoj službeni jezik nazvan po imenu države te se pretpostavlja kako su se studenti vodili ovim principom. Međutim, BiH ima tri službena jezika; srpski, bosanski i hrvatski jezik, a prema zadnjem popisu, 2013. godine, 95% Hrvata iz BiH navodi hrvatski jezik kao materinji (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2014). Manje od polovice sudionika točno je navelo HDZ BiH kao trenutno najpopularniju hrvatsku političku stranku u BiH. Najčešći pogrešan odgovor bio je „HDZ“, što se može objasniti značajem koji je stranka HDZ imala u nastanku stranke HDZ BiH. Nakon raspada Jugoslavije početkom 1990-ih godina, u BiH su se počele osnivati političke stranke kako bi se osnažio nacionalni identitet. Tada je osnovana Hrvatska demokratska zajednica BiH s prvim predsjednikom Davorom Perinovićem (kasnije Stjepan Kljuić) koja je ostala povezana sa sestrinskom strankom- HDZ-om u RH (Lučić, 2018).

Analizirajući posljednjih 5 pitanja, tipa Točno/Netočno, najviše sudionika znalo je da Hrvatska kuna nije službena valuta Hrvata u BiH, već Konvertibilna marka (Centralna banka Bosne i Hercegovine, n.d.). Većina sudionika nije znala da Hrvati u BiH nisu hrvatska dijaspora, već imaju status konstitutivnog naroda u BiH (Strategija o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, 2011). Pitanje o postojanju zakonske regulative s kojom se uređuje odnos RH prema Hrvatima iz BiH većina je studenata Sveučilišta u Zagrebu znala da je točno (Zakon o odnosima RH s Hrvatima izvan RH). Velika većina studenata netočno je odgovorila na česticu da svaki narod u BiH bira svojeg člana Predsjedništva. Moguće kako nisu obratili pažnju na pojam „narod“ u pitanju. Točan je odgovor da se: „Predsjedništvo Bosne i Hercegovine sastoji od tri člana: jednog Bošnjaka, jednog Hrvata, koji se biraju neposredno sa teritorija Federacije, i jednog Srbina, koji se bira neposredno sa teritorija Republike Srpske“ (Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, 2002). Isto je pitanje aktualna tema današnjice zbog zahtijeva hrvatske strane za promjenom Izbornog zakona, kako bi svaki narod birao isključivo svoga predstavnika. Naposljetku, na pitanje „Posljednji rat u BiH završio je Daytonskim sporazumom“, polovica ispitanika točno je odgovorila. Moguće da razlog leži u tome što se Daytonski mirovni sporazum obrađuje na nastavi Povijesti u 4. razredu srednje škole pa je poznatiji studentima.

Rezultati provedene dvosmjerne analize varijance navode nepostojanje statistički značajne razlike u znanju o Hrvatima iz BiH s obzirom na regiju prebivališta, neovisno o podrijetlu iz BiH, ali i neznačajnu razliku u znanju s obzirom na podrijetlo, neovisno o regiji

prebivališta. Interakcijski efekt regije prebivanja i podrijetla iz BiH na znanje o Hrvatima iz BiH također nije bio statistički značajan kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Navedeni rezultati djelomično su u skladu s očekivanjima. Naime, očekivalo se kako će sudionici s podrijetlom iz BiH imati bolje znanje od onih bez podrijetla, no isto se nije pokazalo u rezultatima. Moguće objašnjenje za naveden rezultat bio bi manji kontakt sudionika s podrijetlom iz BiH s državom podrijetla. Moguće je kako tijekom odrastanja nisu bili dovoljno izloženi povijesti i kulturi BiH te su se asimilirali i prilagodili mjestu gdje trenutno žive. Dakle, manjak izloženosti rezultira manjim interesom, pa tako i slabijim informiranjem. Što se tiče neznačajnog djelovanja regija prebivališta, može se pretpostaviti kako je nalaz rezultat jednakog obrazovnog sustava na području cijele RH. Također, studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH su mladi te istraživanja pokazuju kako im interes za političke teme pada (Ilišin, 2015).

5.3. Odnos stava i znanja studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH

Prelazi se na proučavanje odnosa varijable stava znanja o Hrvatima iz BiH s drugim varijablama kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Hijerarhijska regresijska analiza, u kojoj se proučavao doprinos podrijetla iz BiH u objašnjenju stava prema Hrvatima iz BiH povrh sociodemografskih varijabli (spol i dob) i testa znanja o Hrvatima iz BiH, pokazala je značajnost svakog bloka prediktora u objašnjenju stava kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Podrijetlo iz BiH imalo je mali, ali značajan doprinos u objašnjenju stava prema Hrvatima iz BiH povrh spola, dobi i znanja o Hrvatima iz BiH, što je u skladu s hipotezama. Ovaj set prediktora objašnjava 9.9% varijance stava prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Najboljim prediktorom pokazao se spol, tako da studentice Sveučilišta u Zagrebu iz RH imaju pozitivniji stav prema Hrvatima iz BiH. Pozitivniji stav studentica može se pripisati višoj razini empatije u odnosu na studente. Kako su žene empatičnije (Adida i sur., 2018; Haynes i sur., 2016; Sirin i sur., 2017), moguće da iskazuju i veće razumijevanje prema nekoj vanjskoj grupi, što je rezultiralo i pozitivnijim stavom. Idući manji, ali značajan, prediktor bilo je podrijetlo iz BiH, na način da će studenti s podrijetlom iz BiH (bilo prve ili druge generacije) imati pozitivniji stav prema Hrvatima iz BiH na uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Ovaj je nalaz očekivan, budući da vlastitu grupu procjenjujemo pozitivnije u odnosu na vanjsku (Tajfel i Turner, 2004). Nadalje, znanje o Hrvatima iz BiH također je objasnilo stav prema Hrvatima iz BiH. Nalaz je razvidan iz ranijih istraživanja koji pokazuju kako stav i znanje mogu biti povezani ako se radi o kognitivnoj komponenti stava (Aronson i sur, 2005). Isto tako, Hainmueller i Hiscox (2007) opisuju kako pojedinci s više znanja o nekoj kulturi imaju pozitivnije stavove o pripadnicima te kulture. Naposljetku, dob se nije pokazala

značajnim prediktorom stava prema Hrvatima iz BiH. Neznačajnost prediktora dobi može se pripisati specifičnošću uzorka studenata. Naime, studentska populacija obuhvaća mlade odrasle ljude koji su tijekom studija jednako izloženi Hrvatima iz BiH. Mladi odrasli ljudi su jedna dobna skupina koja se unutar sebe ne razlikuje u razini koliko u odnosu na druge dobne skupine, stoga se može pretpostaviti da bi dob bila značajan prediktor kada bi se koristile različite dobne skupine, a ne samo jedna. Navedeno je i potvrđeno u istraživanju Just i Anderson (2015), koji navode kako se stavovi prema imigrantima razlikuju promatrajući veće dobne skupine, poput mladih odraslih i starije životne dobi.

Spol i dob jednako su dobri prediktori znanja o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH, što je u skladu s hipotezama. Više znanje studenata u odnosu na studentice Sveučilišta u Zagrebu može se pripisati političkom interesu, koji se u istraživanjima pokazao izraženijim kod muškaraca nego kod žena. Stoga je moguće da se zbog interesa i više informiraju (Ferrin i sur., 2019). Nalaz kako viša dob predviđa bolje znanje o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH očekivana je, budući da su stariji studenti duže u obrazovnom sustavu.

Naposljetku, sve čestice upitnika stava o Hrvatima iz BiH korelirane su s ukupnim rezultatom na testu znanja o Hrvatima iz BiH te su jedine značajno povezane čestice sa znanjem „Smatram da se Republika Hrvatska ne bi trebala uplitati u politička zbivanja u BiH“ te „Smatram da su Hrvati iz BiH doprinijeli stvaranju samostalne i neovisne Republike Hrvatske“. U usporedbi s drugim česticama (npr. „Volim surađivati s Hrvatima iz BiH“), navedene su čestice spoznajno zasnovane, odnosno, za oblikovanje stava o navedenim pitanjima nužno je biti informiran o trenutnim političkim događanjima u BiH te povijesti BiH. Dakle, test znanja i stav o Hrvatima iz BiH nisu značajno povezani, no pojedine čestice koje odražavaju kognitivnu komponentu stava koreliraju značajno s testom znanja o Hrvatima iz BiH. Navedeno je u skladu s literaturom (Aronson i sur, 2005). Razumno je kako će znanje i kognitivna komponenta stava biti povezana, dok s ostalim česticama, koje su više emocionalno zasnovane neće imati značajnu korelaciju, već će drugi faktori, posebice pozitivno iskustvo s vanjskom grupom (Kubin i sur, 2021) biti bolji prediktor stava prema Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH.

Uzevši u obzir dobivene rezultate, smatra se kako je upravo u navedenim nalazima najveći doprinos ovog istraživanja. Tema Hrvata iz BiH do sada se koristila samo u političke svrhe što je rezultiralo nedostatkom istraživačkih radova ove tematike, a zbog čega se ovim

istraživanjem nastojalo pridonijeti znanstvenom istraživanju Hrvata iz BiH. Izuzev znanstvenog doprinosa, istraživanje ukazuje na oskudnu informiranost studentske (akademske) zajednice o (Hrvatima iz) BiH, unatoč geografskoj blizini te postojećoj zakonskoj regulativi koja uređuje odnos RH s Hrvatima iz BiH. Navedeno upućuje i na nedostatke hrvatskog obrazovnog sustava gdje se premalo pažnje pridaje povijesnom odnosu RH s drugim državama, ali i političkog odnosa suvremene RH s državama s kojima graniči te u kojima žive pripadnici njenog naroda. Što se tiče budućih istraživanja, valjalo bi ispitati stavove o Hrvatima iz BiH na starijoj dobnoj skupini, odnosno radničkoj populaciji RH, budući da su takvi pojedinci bili u kontaktu s Hrvatima iz BiH na drugačiji način od studenata, primarno proživljavajući iskustvo rata i zajedničke borbe. Poželjno je u narednim istraživanjima usmjeriti se na Hrvate iz BiH koji studiraju na Sveučilištu u Zagrebu te njihovo viđenje ove teme. Nadalje, provesti istraživanje u drugim regijama na području RH, kako bi se uklonio utjecaj zajedničkog iskustva doseljenja u novu sredinu. Također, uz navedene varijable, u obzir bi trebalo uzeti čestinu kontakata s Hrvatima iz BiH, koji se u ranijim istraživanjima pokazao najsnažnijim prediktorom stavova.

6. Zaključci

Ovim se istraživanjem nastojalo opisati stavove i znanja studenata Sveučilišta u Zagrebu iz Republike Hrvatske o Hrvatima iz Bosne i Hercegovine. Stav i znanje analizirali su se u odnosu s drugim varijablama; regionalnom pripadnosti (Grad Zagreb, Sjeverna, Panonska i Jadranska regija), dobi, spolom, uz naglasak na podrijetlo iz BiH. Očekivalo se kako neće biti statistički značajne razlike u stavu studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH s obzirom na njihovu regionalnu pripadnost, no pretpostavljao se pozitivniji stav studenata s podrijetlom iz BiH u odnosu na studente bez podrijetla. Također se očekivalo kako će regije koje graniče s BiH (Jadranska i Panonska regija) te sudionici s podrijetlom iz BiH imati veći stupanj znanja o Hrvatima iz BiH. Nastojalo se ispitati doprinos podrijetla iz BiH stavu studenata iz RH o Hrvatima iz BiH, povrh sociodemografskih obilježja i znanja o Hrvatima iz BiH te predvidjeti znanje o Hrvatima iz BiH na temelju dobi i spola.

Rezultati su pokazali kako se stav studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH o Hrvatima iz BiH kreće u gornjem dijelu skale stava. Najviše sudionika iskazalo je slaganje s česticom “rado surađujem/bih surađivao s Hrvatima iz BiH”, a najviše ih se ne slaže s tvrdnjom “Smatram da sportaši hrvatske narodnosti iz BiH ne bi trebali nastupati za Republiku Hrvatsku”. Nadalje, utvrđeno je kako se stav ne mijenja ovisno o regiji prebivališta, no mijenja se na temelju

podrijetla, tako da studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH s podrijetlom iz BiH imaju pozitivniji stav od onih bez podrijetla iz BiH. Uz to, djelovanje podrijetla na stav o Hrvatima iz BiH razlikuje se u različitim regijama prebivališta kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Dobivene se razlike očituju tako da sudionici iz Grada Zagreba s podrijetlom imaju pozitivniji stav prema Hrvatima iz BiH, u odnosu na sudionike iz Grada Zagreba bez podrijetla. Također, Studenti iz Grada Zagreba bez podrijetla imaju nešto niže stavove od Panonije i Jadrana, ali ne i Sjeverne regije. Dobiveni rezultati u skladu su s očekivanjima.

Nadalje, rezultati pokazuju kako studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH iskazuju nižu do osrednju informiranost o Hrvatima iz BiH. Gotovo nitko nije znao koliki je postotak Hrvata u BiH prema zadnjem popisu stanovništva (2013.), dok je najviše sudionika znalo da službena valuta Hrvata u BiH nije Hrvatska kuna, već Konvertibilna marka. Provedbom analize varijance, znanje studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH nije se razlikovalo na temelju podrijetla iz BiH, ali ni regiji prebivanja. Nalaz nije u skladu s očekivanjima, no objašnjava se nalazima iz ranijih istraživanja.

Proučavanjem odnosa znanja i stava, bivarijatna korelacija navedenih konstrukata bila je neznčajna, no pojedine čestice koje odražavaju kognitivnu komponentu stava koreliraju značajno s rezultatom na testu znanja o Hrvatima iz BiH. Prilikom provedbe hijerarhijske regresijske analize, podrijetlo iz BiH imalo je mali, ali značajan doprinos u objašnjenju stava prema Hrvatima iz BiH povrh spola, dobi i znanja o Hrvatima iz BiH. Podrijetlo iz BiH predviđa viši stav o Hrvatima iz BiH, no najboljim prediktorom stava o Hrvatima iz BiH pokazao se spol, tako da studentice Sveučilišta u Zagrebu iz RH iskazuju pozitivniji stav. I test znanja o Hrvatima iz BiH u ovom je modelu bio značajan prediktor, tako da je veći stupanj znanja prediktor pozitivnijeg stava. U kontekstu testa znanja o Hrvatima iz BiH, muški spol te viša dob jednako dobro predviđaju znanje o Hrvatima iz BiH kod studenata Sveučilišta u Zagrebu iz RH. Dobiveni rezultati u skladu su s hipotezama.

7. Zahvala

Zahvaljujemo našim mentorima, profesoru Belji i profesoru Rajteru, na uloženom vremenu i trudu, ali i poticaju i podršci koji su ovo istraživanje doveli od ideje do stvarnosti. Posebne zahvale i asistentici Andreis na doprinosu i podršci, kao i svim sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu koje su nam izašle u susret i omogućile provedbu ovog istraživanja te svim studentima bez čijeg sudjelovanja ovo istraživanje ne bi bilo izvedivo.

8. Popis literature

- Adida, C. L., Lo, A., i Platas, M. R. (2018). Perspective taking can promote short-term inclusionary behavior toward Syrian refugees. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 115(38), 9521–9526. <https://doi.org/10.1073/pnas.1804002115>
- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2014). *Demografija 2013*. Pribavljeno 3.6.2022. s adrese https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2014/DEM_00_2013_TB_1_BS.pdf
- Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Mate.
- Blanca, M. J., Alarcón, R., Arnau, J., Bono, R., i Bendayan, R. (2017). Non-normal data: Is ANOVA still a valid option?. *Psicothema*, 29(4), 552–557. <https://doi.org/10.7334/psicothema2016.383>
- Centralna banka Bosne i Hercegovine (n.d.). *Kovani novac KM*. Pribavljeno 6.6.2022. s adrese <https://www.cbbh.ba/content/read/1072>
- Cin D. S., Zanna M. P. i Fong G. T. (2004). Narrative persuasion and overcoming resistance. U E. S. Knowles i J. A. Linn (ur.), *Resistance and Persuasion*, (str. 175–191). Lawrence Erlbaum Associates.
- Christov-Moore, L., Simpson, E. A., Coudé, G., Grigaityte, K., Iacoboni, M. i Ferrari, P. F. (2014). Empathy: gender effects in brain and behavior. *Neuroscience and biobehavioral reviews*, 46(4), 604–627. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2014.09.001>
- Čačić-Kumpes, J., Gregurović, S. i Kumpes, J. (2012). Migracija, integracija i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 42 (3), 305-336. <https://doi.org/10.5613/rzs.42.3.3>
- Degner, J., i Dalege, J. (2013). The apple does not fall far from the tree, or does it? A metaanalysis of parent–child similarity in intergroup attitudes. *Psychological Bulletin*, 139, 1270-1304. <https://doi.org/10.1037/a0031436>
- Deklaracija Hrvatskog sabora o položaju hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini. *Narodne novine*, br. 118/2018
- Ferrin, M., Fraile, M., Garcia-Albacete, G. M. i Gomez, R. (2019). The gender gap in political interest revisited. *International Political Science Review*, 41(4), 473-489. <https://doi.org/10.1177%2F0192512119860260>
- Hainmueller, J. i Hiscox, M. (2007). Educated Preferences: Explaining Attitudes Toward Immigration in Europe. *International Organization*, 61(2), 399-442. <https://doi.org/10.1017/S0020818307070142>
- Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative Review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 252-264. https://doi.org/10.1207%2Fs15327957pspr1003_4
- Hatemi, P. K. i Verhulst, B. (2015). Political attitudes develop independently of personality traits. *PloS one*, 10(3). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0118106>
- Haynes, C., Merolla, J. i Ramakrishnan, S. K. (2016). *Framing immigrants: News coverage, public opinion, and policy*. Russell Sage Foundation.

- Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (n.d.). Pribavljeno 7.6.2022. s adrese <https://www.hdzbih.org/>
- Hrvatski sabor (n.d.). *Dnevni red*. Pribavljeno 6.6.2022. s adrese <https://www.sabor.hr/hr/sjednice/dnevni-red>
- Ilišin, V. (2015). Paradoksi demokratskog potencijala suvremene generacije mladih. U V. Ilišin, A. Gvozdanić i D. Potočnik (Ur.), *Demokratski potencijali mladih u Hrvatskoj* (str. 15-46). Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Iyengar S. i Hahn K. S. (2009) Red media, blue media: Evidence of ideological selectivity in media use. *Journal of communication*. 59(1), 19–39. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2008.01402.x>
- Just, A. i Anderson, C. J. (2015). Dual Allegiances? Immigrants' Attitudes toward Immigration. *The Journal of Politics*, 77(1), 188-201. <https://doi.org/10.1086/678388>
- Kitanova, M. (2020). Youth political participation in the EU: evidence from a cross-national analysis. *Journal of Youth Studies*, 23(7), 819-836. <https://doi.org/10.1080/13676261.2019.1636951>
- Klempić Bogadi, S., Gregurović, M. i Podgorelec, S. (2018). Doseljavanje iz Bosne i Hercegovine u Hrvatsku: migracijski obrasci doseljenika u Zagrebu. *Stanovništvo*, 56(2), 39-62. <https://doi.org/10.2298/STNV1802039K>
- Klempić Bogadi, S. i Lajić, I. (2014). Suvremena migracijska obilježja statističkih jedinica Republike Hrvatske. *Migracijske i etničke teme*, 30(3), 437–477. <https://doi.org/10.11567/met.30.3>
- Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford Press.
- Kubin, E., Puryear, C., Schein, C., i Gray, K. (2021). Personal experiences bridge moral and political divides better than facts. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 118(6). <https://doi.org/10.1073/pnas.2008389118>
- Lamont, R. A., Swift, H. J. i Abrams, D. (2015). A review and meta-analysis of age-based stereotype threat: Negative stereotypes, not facts, do the damage. *Psychology and Aging*, 30(1), 180-193. <https://doi.org/10.1037/a0038586>
- Levy, B. L. i Akiva, T. (2019). Motivating political participation among youth: An analysis of factors related to adolescents' political engagement. *Political Psychology*, 40(5), 1039-1055. <https://doi.org/10.1111/pops.12578>
- Lučić, I. (2010). Što je (bila) BiH i tko smo (bili) mi. *Status*, 14, 107-136. <https://www.bib.irb.hr/524339>
- Lučić, I. (2005). Ima li Hercegovine? (Tko i zašto negira Hercegovinu i Hercegovce?). *National security and the future*, 6(3-4), 64. <https://hrcak.srce.hr/18574>
- Lučić, I. (2018). *Od vila ilirskih do Bijeloga puta: stranputicama bosanske i hercegovačke povijesti*. Hrvatska liječnička komora: Hrvatski institut za povijest.
- Mackie, D. M., Maitner, A. T., i Smith, E. R. (2009). Intergroup emotions theory. U T. D. Nelson (Ur.), *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination* (str. 285-307). Psychology Press.

- Marijan, D. (2018). *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.* Hrvatski institut za povijest.
- Miljak, M. (2021). O(p)stanak Hrvata u Bosni i Hercegovini. *Kroatologija*, 12(2-3), 183-191. <https://hrcak.srce.hr/file/394443>
- Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. *Narodne novine*, br. 125/2019.
- Obućina, V. (2010). Hrvatski transsuvereni nacionalizam u BiH. *Političke analize*, 1(4), 22-23. <https://hrcak.srce.hr/file/151277>
- Podgorelec, S., Klempić Bogadi, S. i Gregurović, M. (2020). Stambena integracija imigranata iz BiH u Hrvatskoj: primjer Grada Zagreba. *Geoadria*, 25(1), 8-28. <https://doi.org/10.15291/geoadria.2891>
- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine (2002). *Ustavne i zakonske nadležnosti Predsjedništva BiH*. Pribavljeno 7.6.2022. s adrese <http://www.predsjednistvobih.ba/nadl/default.aspx?id=18267&langTag=hr-HR>
- Riek, B. M., Mania, E. W. i Gaertner, S. L. (2006). Intergroup threat and outgroup attitudes: a meta-analytic review. *Personality and social psychology review*, 10(4), 336–353. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1004_4
- Saud, M., Ida, R. i Mashud, M. I. (2020). Democratic practices and youth in political participation: a doctoral study. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 800-808. <https://doi.org/10.1080/02673843.2020.1746676>
- Sirin, C. V., Valentino, N. A. i Villalobos, J. D. (2017). The social causes and political consequences of group empathy. *Political Psychology*, 38(3), 427-448. <https://doi.org/10.1111/pops.12352>
- Smith, E. R. (2014). Social Identity and Social Emotions: Toward New Conceptualizations of Prejudice. U D. M. Mackie i D. L. Hamilton (Ur.), *Affect, cognition and stereotyping: Interactive processes in group perception* (str. 297-315). Academic Press.
- Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske (n.d.). Hrvati u Bosni i Hercegovini. Pribavljeno 7.6.2022. s adrese <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvati-u-bosni-i-hercegovini/775>
- Stephan, W. G., i Renfro, C. L. (2002). The role of threat in intergroup relations. U D. M. Mackie i E. R. Smith (Ur.), *Prejudice to intergroup emotions: Differentiated reactions to social groups* (str. 191-207). Psychology Press.
- Stephan, W. G., i Stephan, C. W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. U S. Oskamp, (Ur.), *Reducing prejudice and discrimination* (str. 23–45). Psychology Press.
- Strategija o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske (2011). Pribavljeno 6.6.2022. s adrese https://hrvatiizvanrh.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/opcenito_djelokrug/hmiu16.22297517.pdf
- Tajfel, H. i Turner, J. C. (2004). The Social Identity Theory of intergroup behavior. U Jost, J. T. i Sidanius, J. (Ur.) *Key readings in social psychology*. Psychology Press.
- Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

- Van Bavel, J. J. i Pereira, A. (2018). The Partisan Brain: An Identity-Based Model of Political Belief. *Trends in cognitive sciences*, 22(3), 213–224. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2018.01.004>
- Verhulst, B., Hatemi, P. K., i Martin, N. G. (2010). The nature of the relationship between personality traits and political attitudes. *Personality and Individual Differences*, 49(4), 306-316. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.11.013>
- Zakon o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske. *Narodne novine*, br. 124/11, 16/12.
- Weiss, J. (2020). What is youth political participation? Literature review on youth political participation and political attitudes. *Frontiers in Political Science*, 2, 1. <https://doi.org/fpos.2020.00001>

9. Prilozi

- (1) Upitnik korišten u istraživanju (Upitnik sociodemografskih podataka, upitnik stava o Hrvatima iz BiH i test znanja o Hrvatima iz BiH)

Poštovani, pred Vama se nalazi istraživanje kojem je cilj ispitati stavove i znanje studenata u Republici Hrvatskoj o Hrvatima iz Bosne i Hercegovine. Sudjelovanje u ovom istraživanju u potpunosti je dobrovoljno i anonimno te u bilo kojem trenutku imate pravo i mogućnost bez ikakvih posljedica odustati od daljnjeg sudjelovanja. Pristup prikupljenim podacima imat će samo istraživači, podaci će biti obrađeni isključivo na grupnoj razini, a dobiveni rezultati koristit će se isključivo u znanstvene svrhe. Ispunjavanjem demografskih podataka dajete svoj informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju. Očekivano trajanje istraživanja je 10 minuta.

Ukoliko imate pitanja ili Vas zanimaju rezultati istraživanja, molimo Vas da se javite na e-mail: bozanajazo16@gmail.com

UPITNIK SOCIODEMOGRAFSKIH PODATAKA

Spol: _____

Dob: _____

Fakultet: _____

Godina studija: _____

Županija prebivališta: (ukoliko niste iz Republike Hrvatske navedite državu iz koje dolazite)

Podrijetlo iz Bosne i Hercegovine 1. generacija (otac/majka) DA / NE

Podrijetlo iz Bosne i Hercegovine 2. generacija (baka/djed) DA / NE

UPITNIK STAVOVA O HRVATIMA IZ BiH

Pred Vama se nalazi 14 tvrdnji na koje odgovarate zaokruživanjem jednog broja na skali stava od 1 do 5, pri čemu jedan označava potpuno neslaganje s tvrdnjom, a pet potpuno slaganje s tvrdnjom. Molimo Vas da pažljivo pročitate svaku od navedenih tvrdnji te da na pitanja odgovarate iskreno. Ne postoje točni ili netočni odgovori, stoga se nemojte dugo zadržavati ni na jednoj tvrdnji.

- 1- u potpunosti se ne slažem
- 2- djelomično se ne slažem
- 3- niti se slažem niti ne slažem
- 4- djelomično se slažem
- 5- u potpunosti se slažem

1. Smatram da Republika Hrvatska treba pomagati Hrvatima u BiH.

1 2 3 4 5

2. Smatram da Hrvati iz BiH imaju manja prava u Republici Hrvatskoj u odnosu na Hrvate iz Republike Hrvatske.

1 2 3 4 5

3. Smatram da Hrvati iz BiH imaju prednosti pri zapošljavanju u Republici Hrvatskoj u odnosu na Hrvate iz Republike Hrvatske.

1 2 3 4 5

4. Smatram da bi sportaši hrvatske narodnosti iz BiH trebali nastupati isključivo za BiH.

1 2 3 4 5

5. Smatram da Republika Hrvatska previše pomaže Hrvatima u BiH.

1 2 3 4 5

6. Smatram da sportaši hrvatske narodnosti iz BiH ne bi trebali nastupati za Republiku Hrvatsku.

1 2 3 4 5

7. Smatram da se Republika Hrvatska ne bi trebala uplitati u politička zbivanja u BiH.

1 2 3 4 5

8. Smatram da su Hrvati iz BiH doprinijeli stvaranju samostalne i neovisne Republike Hrvatske.

1 2 3 4 5

9. Smatram da su Hrvati iz BiH dobro prihvaćeni u Republici Hrvatskoj.

1 2 3 4 5

10. Smatram da se Hrvati iz BiH više „drže zajedno“ od Hrvata iz Republike Hrvatske.

1 2 3 4 5

11. Smatram da Hrvati iz BiH dobivaju previše medijskoga prostora u Republici Hrvatskoj.

1 2 3 4 5

12. Smatram da Hrvati iz BiH više koriste poznanstva prilikom zapošljavanja.

1 2 3 4 5

13. Volim upoznavati Hrvate iz BiH.

1 2 3 4 5

14. Rado surađujem / bih surađivao s Hrvatima iz BiH.

1 2 3 4 5

TEST ZNANJA O HRVATIMA IZ BiH

Pred Vama se nalazi 14 pitanja o informiranosti o Hrvatima iz BiH. Sva pitanja su na zaokruživanje te je samo jedan točan odgovor. Vrijeme rješavanja je ograničeno.

1. Kako glasi današnji službeni naziv BiH?
 - a) Federacija Bosna i Hercegovina
 - b) Republika Bosna i Hercegovina
 - c) Država Bosna i Hercegovina
 - d) Bosna i Hercegovina

2. Konstitutivni narodi koji trenutno žive u BiH su:
 - a) Hercegovci i Bosanci
 - b) Hrvati, Srbi i Muslimani
 - c) Hrvati, Srbi i Bošnjaci
 - d) Hrvati i Bošnjaci

3. Trenutni član Predsjedništva BiH iz reda hrvatskoga naroda je:
 - a) Dragan Čović
 - b) Željko Komšić
 - c) Božo Ljubić
 - d) Zdenko Čosić

4. Postotak Hrvata u BiH prema zadnjem popisu stanovništva (2013.) iznosi:
 - a) 15%
 - b) 17%
 - c) 20%
 - d) 23%

5. Jedino hrvatsko sveučilište izvan Republike Hrvatske nalazi se u:
 - a) Mostaru
 - b) Sarajevu
 - c) Travniku
 - d) Kiseljaku

6. Kako se zvala temeljna vojna organizacija Hrvata u BiH u vrijeme Domovinskoga rata?
- Hrvatsko vijeće obrane Republike Bosne i Hercegovine
 - Oružane snage Bosne i Hercegovine
 - Hrvatsko vijeće obrane
 - Hrvatske oružane snage Republike Bosne i Hercegovine
7. Entitet u kojem živi većina Hrvata u Bosni i Hercegovini zove se:
- Brčko Distrikt
 - Federacija BiH
 - Hercegovina
 - Srednja Bosna
8. Kojim jezikom kao svojim se koriste Hrvati u BiH?
- hercegovački jezik
 - hrvatski jezik
 - bosansko-hercegovački jezik
 - bosanski jezik
9. Trenutno najpopularnija hrvatska politička stranka u BiH je:
- HDZ
 - HSP
 - HDZ BiH
 - HSP BiH

10.	Hrvati u BiH su hrvatska dijaspora.	T/N
11.	Prema Zakonu i Ustavu, svaki narod u BiH bira svog člana Predsjedništva.	T/N
12.	Postoji zakonska regulativa kojom se uređuje odnos Republike Hrvatske prema Hrvatima u BiH.	T/N
13.	Posljednji rat u BiH završio je Daytonskim sporazumom.	T/N
14.	Službena valuta Hrvata u BiH je Hrvatska kuna.	T/N

10. Sažetak

Ana Alerić, Božana Jažo i Sara Paska

Znanje i stavovi studenata Sveučilišta u Zagrebu iz Republike Hrvatske o Hrvatima iz Bosne i Hercegovine

Ovim se istraživanjem nastojalo opisati stav i znanje studenata Sveučilišta u Zagrebu iz Republike Hrvatske (dalje: RH) o Hrvatima iz Bosne i Hercegovine (dalje: BiH). Stav i znanje analizirali su se u odnosu s drugim varijablama: regionalnom pripadnosti, dobi, spolom, uz naglasak na podrijetlo iz BiH. Najviše sudionika složilo se s česticom “Rado surađujem/bih surađivao s Hrvatima iz BiH”. Stav o Hrvatima iz BiH pozitivniji je kod sudionika s podrijetlom iz BiH, pri čemu postoji i interakcija podrijetla s regionalnom pripadnosti. Najboljim prediktorom stava pokazao se spol. Nadalje, studenti Sveučilišta u Zagrebu iz RH iskazuju nižu do osrednju informiranost o Hrvatima iz BiH, pri čemu se znanje nije razlikovalo na temelju regije prebivališta ni podrijetla iz BiH, već se može predviđati spolom i dobi. Bivarijatna korelacija stava i znanja bila je neznčajna, no pojedine čestice koje odražavaju kognitivnu komponentu stava koreliraju značajno s rezultatom na testu znanja o Hrvatima iz BiH. Istraživanje ima snažne implikacije.

Ključne riječi: studenti, znanje, stavovi, Hrvati iz BiH, Sveučilište u Zagrebu

11. Summary

Ana Alerić, Božana Jažo i Sara Paska

Knowledge and attitudes of students at the University of Zagreb from the Republic of Croatia about Croats from Bosnia and Herzegovina

This study aimed to describe the attitudes and knowledge of students at the University of Zagreb from the Republic of Croatia (ROC) about Croats from Bosnia and Herzegovina (B&H). Attitudes and knowledge were analyzed in relation to other variables: regional affiliation, age, and sex, with an emphasis on origin from B&H. Most participants agreed with the item „I am/would be happy to cooperate with Croats from B&H“. Attitudes about Croats from B&H are more positive in those subjects that have origin from B&H, with an interaction effect of origin and regional affiliation. The best predictor of attitude turned out to be sex. Furthermore, students of the University of Zagreb from ROC show low to medium information about Croats from B&H, in which the knowledge didn't vary based on the region of residence or origin from B&H, but can be predicted based on sex and age. The bivariate correlation of attitude and knowledge was insignificant but some items that reflect the cognitive component of attitude significantly correlate with the result of the knowledge test about Croats from B&H. This research has strong implications.

Keywords: students, knowledge, attitudes, Croats from B&H, University of Zagreb